Prof. Dr.
Mustafa DEMİREL
Armağanı

Editörler

Prof. Dr. Üzeyir ASLAN - Prof. Dr. Hakan TAŞ

paradigma akademi

Prof. Dr.
Mustafa DEMİREL
Armağanı

Editörler

Prof. Dr. Üzeyir ASLAN - Prof. Dr. Hakan TAŞ

ISBN: 978-625-6579-67-5

PA Paradigma Akademi Yayınları
Sertifika No: 69606

PA Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım
Fetvane Sokak No: 29/A
ÇANAKKALE
e-mail: fahrigoker@gmail.com

Yayın Sorumlusu: Nevin SUR

Kapak: Himmet AKSOY

Matbaa: Meydan Baskı | Sertifika No: 70835

"İlim Yayma Vakfı'nın Katkılarıyla"

Kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu Kitap T.C. Kültür Bakanlığından alınan bandrol ve
ISBN ile satılmaktadır. Bandrolsüz kitap almayınız.

Kasım 2023

İÇİNDEKİLER

Takdim 7

Prof. Dr. Mustafa DEMİREL'in Hayatı ve Eserleri 9-14

Prof. Dr. Mustafa DEMİREL İçin 15-22

MAKALELER (23-640)

AÇIKGÖZ, Cenk: Bakkala Gazel Yazmak: Zâtî ve Basîrî'nin Bakkal Konulu Gazelleri 25-34

AKGÜL, Abdulkadir: XIV, XV ve XVI. Yüzyıl Divanlarında Eş Anlamlı Sözcük Kullanımları 35-49

ALKAN, Ahmet: 18. Yüzyıl Şairi Trabzonlu Visâlî (Firâkî) ve *Sâlik-Nâme*'si 50-74

ASLAN, Üzeyir: Abdülbâkî Ârif [ö. 1714]'in *Naẓm-ı Miʿrāc*'ı 75-117

BELENKUYU, Bekir: Sevgilinin Burnu Kanamış: Hayretî'nin Burun Kanamasını Ele Aldığı Gazeli 118-132

BİRİCİK, İbrahim: Psikanalist Edebiyat Kuramı Çerçevesinde *Aylak Adam* Romanına Freudyen Bir Yaklaşım 133-146

ÇAYCIOĞLU, Melike K.: Klasik Türk Şiirinde Kılıçla İlgili Bazı İnanış, Uygulama ve Teamüller 147-173

ÇELEBİ, Merve: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 1000 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası 174-186

DEMİR ÖZTÜRK, Nuray: 17. Yüzyıl Müelliflerinden Mehmed Aziz Gümülcinevî'nin *Edviye Lügati* 187-213

EMRE Ö., Esra: Klasik Türk Şiirinde 'Dürüst' Üzerine 214-226

ERSOY, Gülser: Tarama Sözlüğüne Birkaç Katkı 227-236

GÜN, Elif: Cemal Süreya'nın *Üvercinka* Şiirinin Ontolojik Analiz Yöntemiyle İncelenmesi 237-253

GÜN, Faruk: Modern Dönemde Halk Şair ve Şiirlerinin Önemine Bir Örnek: İran Türkü İsmail Moradi Müşfik 254-278

GÜNEŞ, Mehmet: Esaretten Millî Sefer ve Göreve *Gönül Hanım* Romanı 279-292

HAYAL, Züleyha: Emîrî (Nakîbü'l-Eşrâr Mevlana Seyyid Mahmud) Adına Kayıtlı Şiirler 293-323

KARADENİZ, Mustafa Uğur: İnkıraz "Kork"usundan İstiklal'e:

İstiklal Marşı'nın Mehmet Akif'in Şiir Anlayışındaki Yeri..... 324-332

KAYAOKAY, İlyas: Sa'yî'nin İrşeve Kanalı Projesi (1739-1741) Hakkında Yazdığı Tarih Manzumesi..... 333-341

KILIÇ, Esra: *Zahîretü'l-Mülûk* ile *İhyâ'u Ulûmi'd-Dîn* Arasındaki İlişki..... 342-354

KOÇ GIANNOPOULOS, Aylin: Karamanlıca *Agios Tafos Destanı*'nın Söz Varlığı..... 355-373

KUFACI, Osman: Osmanlı Dönemi Prizrenli Şairler..... 374-405

KURTULUŞ, Meriç: *İçimizdeki Şeytan*'da Aşkın Trajik Bir Duyguya Dönüşümü..... 406-421

KÜLTÜRAL, Zuhal: Mustafa İbni Evrenos'un *Risâle-i İlm-i Kıyâfet*'i ve Hindistan Nüshası Üzerine..... 422-434

ÖZTÜRK, Uğur: Sultan III. Murad'ı "İrşâd Eylemek": Kemâlî'nin *Su'âl-Nâme*'si..... 435-490

SARI, Şeyma: Şeyhoğlu Mustafa'nın *Hurşidnâme* Mesnevisinde Savaş ve Savaşın Unsurları..... 491-516

SIBIÇ, Burcu: Ahmed Sânî'nin *Gunyetü'l-Muhassılîn*'i ve Kültür Hayatındaki Yeri..... 517-537

ŞENTÜRK ÇOBAN, Meryem: Klasik Türk Şiirinde Geometrik Bir Desen Olarak *Girih*..... 538-559

TANRIBUYURDU, Gülçin - HARMANCI, M. Esat: Şâh'a Şah Çeken Şair: Yahyâ'nın *Şâh u Gedâ* Anlatısındaki Oyunu..... 560-572

TAŞ, İbrahim: *Dîvânu Lugâti't-Türk*'teki Madde Başlarının Semantik Kategorisini Tespitte Manzum Parçaların Değeri Hakkında..... 573-587

UYANIKER, Nursel: *Hikâyet-i Dîvâne* Başlıklı Metinlerde Teodise Kavramı ve İmtihan Motifinin Din Dili Açısından Değerlendirilmesi..... 588-610

YURDAKUL, Rabia Nur: Osmanlı Şiirinde 'Bâd-ı Hevâ' Üzerine Bir İnceleme..... 611-628

YÜRÜMEZ, Recep: Çağatayca *Gülferizad-Sanavber Destanı*nın Yeni Bir Nüshası Üzerine..... 629-640

ALBÜM (641-651)

ABDÜLBÂKÎ ÂRİF [ö. 1714]'İN *NAẒM-I MİʿRĀC*'I

Üzeyir ASLAN*

Giriş

17. yüzyıl Osmanlı şair, âlim, bestekâr ve hattatlarından ʿAbdü ʾl-Bāḳī ʿĀrif Efendi [ö. 1125/1714]'nin edebî eserleri arasında bir miraciyyesi vardır.[1] Yazma eser kütüphanelerinde birçok nüshası bulunan bu eser daha önce ilmî çalışmalara konu olmuştu.[2] M. Akar'ın doktora tez çalışmasında eserin muhtevası hakkında bilgi verilmiş, E. Okudan'ın yüksek lisans çalışmasında ise eserin tespit edilen nüshaları tanıtıldıktan sonra esas alınan beş nüsha üzerinden tenkitli metni oluşturulmuştu. Özellikle ikinci çalışmada miraciyyenin, "Ârif" mahlaslı şairlerden hangisine ait olabileceği tartışılmıştır. Konuyla ilgili olarak aynı mahlaslı Ârif Süleyman Efendi [ö. 1769]'nin adı öne çıkmaktadır. Bu şairin de bir miraciyyesi olmakla birlikte bahse konu manzumeden tamamen farklı bir eser olduğu ortaya konmuştur.[3] Mirac manzumesinin şairini tespitte şüphe oluşturan husus tenkitli neşirde de yer alan aşağıdaki beytin durumudur:

ėy kerem-pīşe cemīl ü settār
ne ḳadar mücrim ise ʿārif-i zār (318. beyit)

Bu beyit beş nüshadan yalnızca birinde, o da üzeri çizilmiş olarak bulunmaktadır.[4] Fakat aynı beyit tenkitli neşirde değerlendirmeye

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, uaslan@marmara.edu.tr. ORCID ID: 0000-0002-8478-4580

1 Hayatı ve eserleri için bk. Uzun, "Abdülbâki Ârif Efendi", 195-198; Aksoyak, "Ârif, Abdülbâkî Ârif Efendi". Miraciyye, Hz. Muhammed [ö. 632]'in miracını anlatan eserlerin genel adıdır. Mirac ve miraciyye türü hakkında bk. Uzun, "Mi'râciyye", 135-140; Yavuz, "Mi'rac", 132-135.

2 Akar, "Türk Edebiyatında Manzum Mi'râcnâmeler"; Okudan, "Ârif Mahlaslı Miraciyelerin Şairi Olarak Abdülbâkî Ârif ve Ârif Süleyman".

3 Okudan, "Ârif Mahlaslı Miraciyelerin Şairi Olarak Abdülbâkî Ârif ve Ârif Süleyman", 33-50. Ârif Süleyman'ın miraciyyesi 187 beyittir.

4 Okudan, "Ârif Mahlaslı Miraciyelerin Şairi Olarak Abdülbâkî Ârif ve Ârif Süleyman", 177.

alınmayan eserin başka nüshalarında da kayıtlıdır. Şairin adı ise aşağıdaki beyitte zikredilmiştir:

ne ḳadar yoḳsa da istiḥḳāḳı
maẓhar-ı lutf ola ʿabdü 'l-bāḳī (322. beyit)

Böylece miraciyyenin Abdülbâkî Ârif'e ait olduğu kesindir.[5] Şair, eserinin bestelenerek mirac kandillerinde okunmasını istemiş, bu esnada dinleyicilere şeker, şerbet ve amber ikram edilmesi için bir vakıf da kurmuştur.[6]

Miraciye Arap harfleriyle basılmıştır. Tahirü'l-Mevlevi [1877-1951] eseri Sırrî Abdülbâkî Dede [ö. 1751]'ye ait göstererek *Manẓūme-yi Miʿrāc* adıyla[7] 1317 [=1900]'de bastırmış fakat daha sonra manzumenin şairi hakkında yanıldığını itiraf etmiştir.[8]

Miraciyye, yazma nüshalarında ve kütüphane kataloglarında farklı şekillerde başlıklandırılmaktadır. Eserin adı konusunda metinde açık bir ifade olmamakla birlikte:

göster baŋa nūr-ı feyż-i minhāc
pāyāna ėre bu naẓm-ı miʿrāc (24. beyit)

beytinden hareketle şairin eserine *Naẓm-ı Miʿrāc* adını verdiği düşünülebilir.

Miraciyye mesnevi nazım biçimi ile kaleme alınmıştır. Eserin tevhid ve münacâttan oluşan mukaddime kısmında aruzun *ḥezec-i müseddes-i aḫreb ü maḳbūż u maḥẕūf: mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün,* asıl konunun işlendiği miracla ilgili bölümlerde *ḫafīf-i müseddes-i maḫbūn u maḥẕūf: feʿilātün mefāʿilün feʿilün, hezec-i müseddes-i sālim ü maḥẕūf: mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün, serīʿ-i müseddes-i maṭvī vü maṭvī-yi mekşūf: müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün, remel-i müseddes-i sālim ü maḥẕūf: fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* ve hâtime bölümünde de *remel-i müseddes-i maḫbūn u maḥẕūf: feʿilātün feʿilātün feʿilün* vezinleri kullanılmıştır. Eser şu bölümlerden oluşmaktadır: [Tevḥīd] (1-12 beyit), münācāt-ı bārī ʿazze şānuhu (13-24), evvel-i naẓm-ı ḳıṣṣa-yı

5 Bu husus anılan çalışmalarda da kabul edilmektedir.

6 Uzun, "Abdülbâki Ârif Efendi", 197.

7 *Manẓūme-yi Miʿrāc,* nāẓımı: Sırrī ʿAbdü 'l-Bāḳī Dede Merḥūm, ṭābiʿ ve nāşiri: Ṭāhir el-Mevlevī, İstānbūl: ʿAṣr Matbaʿası, 1317 [=1900], Ṭāhir Dede Kütübḫānesi kitāblarından ʿaded: 2, 32+2 s.

8 Okudan, "Ârif Mahlaslı Miraciyelerin Şairi Olarak Abdülbâkî Ârif ve Ârif Süleyman", 55.

isrā (25-45), resīden-i ḥażret-i cebrāīl ʿaleyhi efżali ʾṣ-ṣalʿāti ve ʾs-selām (46-57), der-beyān-ı vuḳūʿ-ı şaḳḳ-ı ṣadr-ı şerīf ve sīne-yi pāk (58-62), der-vaṣf-ı burāḳ (63-104), ʿazm-i şāh-ı rüsül be-ḳuds-i şerīf (105-148), ʿurūc-ı ez-beyt-i muḳaddes be-sūy-i eflāk (149-174), şerḥ-i resīden-i be-sipihr-i berīn (175-202), ān ki zānū-yı sipihreş rū-numūd (203-304), ḫātime (305-322). Önceki çalışmalarda 320 olan beyit sayısı bu çalışmada 322 olmuştur.

Miraciyye esasen manzum olmakla birlikte yer yer mensur parçalar ihtiva eder. Bu parçalar, ilgili yerlerde açıklayıcı bilgilerden ibarettir.

Bu çalışmada miraciyyenin mensur kısımlarının dahil edilmediği tenkitli metni dil içi çevirisiyle birlikte yeniden oluşturulmuş; bunun için üç yazma ve bir matbu nüsha ile Okudan'ın hazırladığı yüksek lisans tezi (tezin dayandığı M_1, M_2, S_1, S_2, S_3 nüshaları; bk. Kısaltmalar) göz önünde bulundurulmuştur. Miraciyyenin üç yazma nüshasının tavsifi şu şekildedir:

1. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1983/3: Eser, anılan numarada kayıtlı mecmuanın 32^b-45^b yaprakları arasındadır. 197x125 (129x75) mm. boyutlarında, sırtı bordo meşin, ebru kağıt kaplı mukavva ciltlidir. Sayfalar sarı, çift çizgiden müteşekkil cedvelli olup cedveller yaldızlıdır. Mihrabiyesi müzehheptir, sayfalarda müşir vardır. Siyah mürekkeple talik hatla 15 satır ve tek sütun halinde yazılmıştır. Bölüm başları kırmızıdır.

Başı: ṣad ḥamd o ḳadīm-i kār-sāza
ol ṣāniʿ-i āsmān-ṭırāza

Sonu: ne ḳadar yoġ ise istiḥḳāḳı
maẓhar-ı luṭf ola ʿabdü ʾl-bāḳī

2. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 3559/4: Eser, anılan numaradaki mecmuanın 13^a-21^b yaprakları arasında yer almaktadır. 207x156 (160x75) mm. boyutlarında olup şirazesi dağılmıştır. Yapraklar sarı renkte, cedvelsiz ve yer yer nem lekelidir. Manzume siyah mürekkepli nesih hatla, 19 satır ve tek sütun halindedir. Bölüm başları kırmızıdır. Sayfalarda müşir vardır.

Başı: ṣad ḥamd o ḳadīm-i kār-sāza
ol ṣāniʿ-i āsmān-ṭırāza

Sonu: ol ki taṣdīḳ ėtdi ṣıddīḳ oldı ol
ol ki inkār ėtdi zındīḳ oldı ol

3. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 3554/4: Anılan numaradaki mecmuanın 24[b]-26[b] yaprakları arasındadır. Eser, 260x140 (212x92) mm. boyutlarında olup cildi salbek şemseli, köşebent ve zincirekli, bordo meşin kaplı, sağ kapağı kopuk, sırtı parçalanmış, şirazesi dağılmış, miklepli mukavva cilttir. Yaprağı suyolu filigranlı, cedvelli, cedveller yaldızlıdır. Siyah talik hatla, bölüm başları kırmızı olarak 31 satırda çift sütun halinde yazılmıştır.

Başı: ṣad ḥamd o ḳadīm-i kār-sāza
ol ṣāniʿ-i āsmān-ṭırāza

Sonu: ne ḳadar yoġ ise istiḥḳāḳı
maẓhar-ı luṭf ola ʿabdü ʾl-bāḳī

Tenkitli metinde kısaltmalar kullanılmıştır, bunlar:

M	Matbu nüsha, bk. Kaynaklar: Olgun
M_1	Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, 1373/1
M_2	Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, 1373
ML_1	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1983/3
ML_2	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 3559/4
ML_3	Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 3554/4
S_1	Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud, 3702
S_2	Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, 387/2
S_3	Süleymaniye Kütüphanesi, Nafiz Paşa, 1514/4
T	Yüksek Lisans Tezi, bk. Kaynaklar: Okudan

ML$_1$ 32^b ♦ **bi-smi ʾllâhi ʾr-raḥmâni ʾr-raḥīm**
ML$_2$ 13^a *ḥezec-i müseddes-i aḫreb ü maḳbūż u maḥẕūf*
ML$_3$ 24^b *mef ūlü mefāʿilün feʿūlün*

M 6

1 ṣad ḥamd o ḳadīm-i kār-sāza
ol ṣāniʿ-i āsmān-ṭırāza

ṣad şükr ü sitāyiş ol ḫudāya
kim ādemi ḳıldı ʿarş-pāye

3 ėtdi yed-i ṣunʿ-ı sāz-kārı
ber-pā bu revāḳ-ı zer-nigārı

insānı ḳılup melekden ekrem
mescūd-ı melāik oldı ādem

5 oldı keremiyle nevʿ-i insān
merġūbterīn-i cins-i ḥayvān

ḳıldı vėrüp aŋa ʿaḳl ü idrāk
ber-dāşte-yi firāz-ı eflāk

♦ Rahman ve rahim olan Allah'ın adı ile.
Başlık: bi-smi ʾllâhi ʾr-raḥmâni ʾr-raḥīm ML$_1$, der-beyān-ı miʿrācu ʾn-nebī ṣallā ʾllāhu ʿaleyhi ve sellem ve ʿalá-ālih ML$_2$, miʿrāciyye-yi merḥūm ʿārif efendi ML$_3$, miʿrāciyye-yi ʿārif efendi T.

1 Yaratma işini ilk defa yapan o yaratıcıya ve gökyüzünü süsleyen o sanatçıya sayısız hamd olsun.

2 İnsanı arş kadar kıymetli kılan o Allah'a sayısız şükür ve övgüler olsun.

3 Onun uygun yaratıcı eli bu altın süslemeli revakı ayaklandırdı.

4 İnsanı iyilik konusunda melekten üstün kıldığı için melekler Âdem'e secde etti.
• ḳılup: ḳıldı ML$_3$.
§ Şu ayete işaret ediliyor: "Hani meleklere Âdem'e (hürmet için eğilerek) secde edin, demiştik de İblis'ten maada bütün melekler hemen secde etmişlerdi. İblis secdeden kaçındı, büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu." *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli,* Bakara, 2: 34.

5 Onun cömertliği sayesinde insan canlıların en beğenileni oldu.
• merġūbterīn-i: merġūb-ı zeyn-i ML$_2$.
§ "Gerçekten biz insanı en güzel bir biçimde yarattık." *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli,* Tîn, 95: 4.

6 Ona akıl ve idrak vererek felekleri yükseltme sebebi kılandır.
• vėrüp aŋa: aŋa vėrüp ML$_2$.

ML$_2$ 13^{b} [7] ol ḫatm-i risāletüŋ ḫuṣūṣā
menzilgehin ėtdi ʿarş-ı aʿlá

ol server-i ḫayl-i enbiyāyı
ol mefḫar-ı cemʿ-i aṣfiyāyı

[9] hem eşref-i mebdeāt ḳıldı
hem ekrem-i kāināt ḳıldı

ML$_1$ 33^{a} ḫurşīd-i cihān-firūz-ı sermed
ser-defter-i enbiyā muḥammed

[11] olsun o şeh-i kerem-şiʿāra
hem ṣaḥbına āl-i pür-vaḳāra

bī-ḥad ṣalavāt u ṣad taḥiyyet
mā esraʿatu ʾṣ-ṣabā ve hebbet

♦ **münācāt-ı bārī ʿazze şānuhú**

M 7 [13] yā rab keremüŋle dest-gīr ol
ben zāra muʿīn olup ẓahīr ol

dünyāda vü āḫiretde yā rab
ḳıl ben ḳuluŋa rıżāŋı maṭlab

---

[7] Özellikle risaleti tamamlayan o peygamberin yerini arşın en yüksek tabakası etti. § "Lakin o Allah'ın bir resülü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi en iyi bilendir." *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli,* Ahzab, 33: 40.

[8] O nebiler topluluğunun başını, o ermişler topluluğunun övüncünü

[9] yokluk âleminin en şereflisi ve kainatın en cömerdi kıldı.
• mebdeāt: mebdeʿāt ML$_2$.

[10] Sonuna kadar cihanı aydınlatacak olan güneştir o, nebiler defterinin başı Muhammed'dir o.
• muḥammed: merd ML$_2$.

[11] O cömertliği şiar edinmiş padişaha ve onun çok vakur ailesi ile dostlarına

[12] sayısız dua ve selam olsun; saba rüzgârı esip hareket ettiği sürece.

♦ Şanı Yüce Rabb'e Yakarış
• Başlık: ML$_2$-, münācāt be-dergāh-ı vāhibi ʾl-ʿaṭiyyāt ML$_3$, ʿunvān-ı ṣaḥīfe-yi münācāt T.

[13] Allah'ım! İyiliğinle elimden tut, ben hakire yardımcı olup arka çık.

[14] Allah'ım! Ben kuluna dünyada ve ahirette rızanı istemeyi nasip et.

ben bī-kesi ėy kerīm-i muṭlaḳ
her ḥālde ḫayra ḳıl muvaffaḳ

ben ṣīfte-ḥāle reʾfet eyle
ʿafv ėt günehüm ʿināyet eyle

naʿtında o faḫr-ı enbiyānuŋ
ol server-i cemʿ-i aṣfiyānuŋ

vėr ṭabʿuma feyż-i nuṭḳ-ı cāvīd
dāim ṭarafuŋdan eyle teʾyīd

yā rab ḳalemüm güher-feşān ḳıl
naʿt-ı nebevīde ter-zebān ḳıl

ḳıl ṭabʿumı ėy kerīm ü dānā
iʿcāz-ṭırāz-ı vaṣf-ı isrā

bu naẓmı ḳıl ėy raḥīm-i ẕī-şān
dārū-yı devā-yı ʿafv u ġufrān

luṭf ile ḳuṣūrum eyle maġfūr
ḳıl saʿyümi ḥażretüŋde meşkūr

ML$_1$ 33^b ḥassāna ḳılup bu zārı pey-rev
vėr nuṭḳuma sūz-ı naẓm-ı ḫusrev

15 Ey cömertliği sınırsız olan Allah'ım! Ben kimsesizi her durumda iyiliğe ulaştır.
16 Ben şaşırmışa acı, günahımı affederek iyilik et.
17 O nebilerin övüncü, ermişler topluluğunun başı Hz. Muhammed'in naatında
• naʿtında: naʿtıyla ML$_2$.
18 tabıatıma sonsuz söz söyleme bereketi ver ve sürekli tarafından kuvvetlendir.
19 Allah'ım! Kalemimi inci saçıcı kıl, peygamberin naatında hazırcevap kıl.
20 Ey cömert olan ve her şeyi bilen Allah'ım! Tabiatımı İsra'nın mucizevi vasfını süsleyici kıl.
§ İsra, 17. Hz. Muhammed'in mirac hadisesindeki Mekke'den Kudüs'e kadarki yolculuğu bu surede anlatılmaktadır.
21 Ey merhameti ile ünlü Allah'ım! Bu nazmı bağışlama ve acıma şifasının ilacı kıl.
• raḥīm-i: kerīm-i M, M$_1$, ML$_2$, ML$_3$, S$_3$.
22 İyiliğinle kusurlarımı bağışla, gayretimi katında beğeniye layık kıl.
• maġfūr: mestūr ML$_3$.
23 Bu hakiri Hassan'ın takipçisi kıl, sözüme Hüsrev'in şiirinin yakıcılığını ver.
• pey-rev: reh-rev M.

göster baŋa nūr-ı feyż-i minhāc
pāyāna ėre bu naẓm-ı miʿrāc

ML$_1$ 34^a ♦ **evvel-i naẓm-ı ḳıṣṣa-yı isrā**
ML$_2$ 14^a *ḫafīf-i müseddes-i maḫbūn u maḥẕūf*
feʿilātün mefāʿilün feʿilün

M 9 [25] ėy ṭalebkār-ı sīret-i nebevī
ārzūmend-i naʿt-ı muṣṭafavī

gūş ḳıl naġme-yi ney-i ḳalemi
diŋle vaṣf-ı resūl-i muḥteremi

ML$_2$ 14^b [27] oldı ṭūṭī-yi kilk naġme-serā
menḳabet-ḫᵛān-ı leyletü ʾl-isrā

başladı vaṣfa kilk-i ḫoş-taʿbīr
sāʿid-i himmeti ḳılup teşmīr

§ Hassan, Ebū ʾl-Velid Hassan b. Sâbit el-Ensarî [ö. 680?] Hz.Peygamber'in şairi olarak tanınan sahabi. Husrev, Emir Husrev-i Dihlevî [ö. 1325], Hindistan'da yaşamış Türk asıllı şair, mutasavvıf ve tarihçi.

24 Tuttuğum yolun/aşkın bereketli nurunu bana göster, bu mirac konulu manzume sona ulaşsın.
• ML$_1$-, ML$_2$-, ML$_3$-.
§ Fuzûlî [ö. 1556]'nin şu beytini hatırlatıyor:
ḳad enāre ʾl-ʿışḳu li ʾl-ʿuşşāḳi minhāce ʾl-hüdā
sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ʿışḳa eyler iḳtidā (G. 1: 1)
[=Muhakkak ki aşk âşıklara hidayet yolunu gösteren ilahi bir nurdur, hakikak yolunun yolcusu aşka uyar.]

♦ İsra Kıssası Manzumesinin Başlangıcı
• evvel naẓm-ı ḳıṣṣa-yı isrā: āġāz-ı naẓm-ı miʿrāc M, evvel naẓm der-ḳıṣṣa-yı isrā ML$_2$.

25 Ey peygamberin hayat hikâyesini bilmek isteyen, Hz. Mustafa'nın naatını arzulayan!

26 Kamış kalemin sesine kulak ver, muhterem elçinin özelliğini dinle.
• ney-i: mey-i ML$_1$, vaṣf-ı resūl-i: naʿt-ı ḥabīb-i M, M$_1$, M$_2$, S$_3$.
§ Mevlânā Celâle ʾd-dīn-i Rūmī [ö. 1273]'nin mesnevisinin ilk beytini hatırlatıyor:
bi-şʾnev īn-ney çün ḥikāyet mī-kuned
ez-cudāyīhā şikāyet mī-kuned
[=Dinle bu neyden neler hikaye ediyor, ayrılıklardan şikayet ediyor.]

27 Kalem dudusu şarkı söyledi, İsra gecesi menkıbesini anlattı.

28 Hoş tabirli kalem gayret kolunu sıvayıp anlatmaya başladı.

ML$_1$ 34^b [29] murġ-ı şebḫˇān-ı ṭabʿ-ı naġme-ṭırāz
ḳıldı miʿrāc vaṣfına āġāz

on sene geçdi çünki biʿs̱etden
üç yıl evvel vuḳūʿ-ı hicretden

ML$_3$ 25^a [31] recebüŋ oldı āḫırına yaḳīn
şeb-i is̱neyn sābiʿ u ʿişrīn

ol şebāngeh ki dest-i ṣunʿ-ı ilāh
oldı āteş-fürūz-ı meşʿal-i māh

[33] ol şebāngeh ki oldı leşker-i şām
rāyet-efrāz-ı tīre-fām-ı ẓalām

micmer-i mihri eyledi devrān
zīr-i dāmān-ı bāḫterde nihān

[35] ṭutdı dünyāyı dūd-ı şeb-gūnī
zīr ü bālā-yı kūh u hāmūnı

dūdesi oldı şemʿ-i ḫurşīdüŋ
vesme-yi ebruvānı nāhīdüŋ

[37] olmış idi ẓalām ėdince hücūm
āsmān-tāb-ı neyyirāt-ı nücūm

ol şebāngeh ki oldı dest-i ḳażā
müşk-sāy-ı basīṭa-yı ġabrā

---

29 Sözü süsleyen tabiat bülbülü, miracın niteliklerini anlatmaya başladı.
30 Peygamberlikten sonra on yıl geçti, hicretin vukuundan üç yıl önce
31 Recep ayının sonuna yakın, yirmi yedinci Pazartesi gecesi,
32 o gece ki Hakk'ın yaratma eli ay meşalesini tutuşturmuştu,
33 o gece ki gece ordusu karanlığın koyu renkli sancağını kaldırmıştı,
34 felek garbın eteğinde güneş buhurdanını gizlemişti.
35 Gece renkli duman dağın ovanın altını üstünü; bütün dünyayı kapladı.
36 Onun isi, güneşin mumu ve zührenin kaşlarının rastığı oldu.
37 Karanlık hücum edince parlak yıldızlar göğü aydınlatmıştı.
38 O gece ki kaza eli yeryüzü yaygısına misk sürmüştü,

39 ol şebāngeh bi-emri rabbi ġafūr
refʿ olındı ʿaẕāb-ı ehl-i ḳubūr

nėçe şeb baḥr-ı pür-telāṭum-ı nūr
tīregī-şūy-ı ẓulmet-i deycūr

M 10 41 nėçe şeb ḫāl-i ʿārıż-ı eyyām
reşk-fermā-yı zülf-i ġāliye-fām

nėçe şeb küḥlu ʿayni ḥūri ʾl-ʿīn
tūtyā-sāy-ı çeşm-i ehl-i yaḳīn

43 nėçe şeb reşk-i mihr-i enver idi
ġıbṭa-fermā-yı ṣubḥ-ı maḥşer idi

84 ML_1 35[a] olup efrūḫte çerāġānı
rūşen olmışdı çarḫuŋ eyvānı

45 ol şeb ėtmişdi ol meh-i baṭḥā
ümmü hānī sarāyını meʾvā

♦ **resīden-i ḥażret-i cebrāīl ʿaleyhi efżali ʾṣ-ṣalʿāti ve ʾs-selām**

ML_2 15[a] nā-gehān ėrdi peyk-i rabb-i celīl
ḥāmil-i vaḥy yaʿnī cebrāīl

39 o gece ki çok bağışlayıcı rabbin emriyle kabir ehlinin azabı kaldırılmıştı,
40 çok dalgalı nur denizi koyu karanlığın koyuluğunu yıkamıştı,
41 günlerin yanağındaki iri ben, galiye renkli saçı kıskandırmıştı,
42 yakîn ehlinin gözüne sürdüğü tutya, hurilerin gözünün sürmesini kıskandırmıştı,
43 parlak güneşi kıskandırırdı, mahşer sabahını gıpta ettirirdi,
44 kandilleri tutuştuğundan feleğin eyvanı aydınlanmıştı.
45 Mekke'nin ayı o gece Ümmü Hânî'nin evinde yerleşmişti.
§ Ümmü Hânî [ö. 670'den sonra], Hz. Ali [ö. 661]'nin kızkardeşi ve sahabi.
♦ Hz. Cebrail'in Ulaşması, En faziletli dua ve selam ona olsun.
• Başlık: M-, resīden-i cibrīl-i emīn ṣalavātu ʾllāhi ʿalá-nebiyyinā ve ʿaleyh T.
46 Yüce rabbin habercisi yani vahiy taşıyıcısı Cebrail ansızın geldi.
• celīl: cemīl T.

47 geldi tebşīr-i ḳurb-ı ḥażret içün
maḥfil-i bezm-i ḳudsa daʿvet içün

dėdi ėy mihr-i maṭlaʿ-ı melekūt
şemʿ-i mişkāt-ı ġurfe-yi lāhūt

49 ḥaḳ taʿālá ḳılup selām saŋa
daḫı ṣad gūne iḥtirām saŋa

böyle oldı resīde emr-i ilāh
ki benümle olup bu dem hem-rāh

51 eşheb-i ʿazmi zīr-rān ėdesiz
ʿazm-i gül-geşt-i lā-mekān ėdesiz

cümle rūḥāniyān-ı çarḫ bu şeb
ārzūmend-i maḳdemüŋdür hep

53 ḳıldı cümle gürūh-ı kerrūbīn
maḳdemüŋ şevḳı ile şehr-āyīn

oldı ol şeb sürūş-ı çarḫ-ı berīn
ḫacle-pīrā-yı ṣadr-ı ʿilliyyīn

55 ḫāk-i pāyuŋla ėy sirāc-ı münīr
dīde-yi neyyirānı eyle ḳarīr

47 Hakk'a yakınlığın müjdesini vermek için, kutsal meclisin mahfiline davet etmek için geldi.
• M-.

48 Şöyle dedi: Ey melekler âleminin doğan güneşi, ilahi köşkün kandilliğinin mumu!
• ėy: ol M, S_3; ġurfe-yi: ġarḳa-yı ML_1.

49 Yüce Allah sana selam ederek ve yüz türlü tazim göstererek buyurdu;
• iḥtirām: iḫdām ML_2.

50 ilahi emir şöyle geldi: Şu an benimle yol arkadaşı olmalısın.
• olup bu dem: bu dem olup M.

51 Gayretin kır atını uyluğunuzun altına almalısınız, la-mekân seyrine çıkmalısınız.

52 Bu gece felekteki bütün melekler hep gelişini arzulamaktadır.

53 Bütün büyük melekler gelişinizin şevkiyle şenlik düzenlemiştir.

54 O gece en yüksek feleğin meleği (Cebrail), en yüksek cennetin baş tarafındaki odasını süsledi.
• M-, M_1-, ML_2-, ML_3-, S_3-.

55 Ey ışıklı kandil! Ayağının tozuyla parlayacak gözleri sevindir.
• neyyirān-ı: neyyirāt-ı T.

buyur ėy naḫl-i gülşen-i levlāk
teşnedür ḫāk-i pāyuŋa eflāk

57 dest der-dest olup o ṣadr-ı kirām
ḳıldılar merve cānibine ḫırām

♦ **der-beyān-ı vuḳūʿ-ı ṣaḳḳ-ı ṣadr-ı şerīf ve sīne-yi pāk**

bunda tekrār ṣaḳḳ-ı ṣadr oldı
māh-ı ḳadr-ı celīli bedr oldı

ML$_1$ 35^b 59 āb-ı kevŝerle çün vużū ḳıldı
ten-i pākini şüst ü şū ḳıldı

86

tāc-ı tebcīli vażʿ ėdüp serine
gėyürüp ḥulle cism-i enverine

M 11 61 çıḳdılar ol zamān ki hem-reh olup
ḫˇāstgār-ı ṭavāf-ı dergeh olup

gördi bir ḫoş burāḳ-ı şūḫ-aṭvār
ki ḳomaz ḥüsn-i şekli dilde ḳarār

---

56 Ey levlâk güllüğünün fidanı! Buyur! Felekler ayağının tozunu özlemiştir.
• M'de beytin mısraları yer değiştirmiştir.
§ Levlâk, "Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." Yılmaz, *İslamî Kaynaklı Sözler,* 113.

57 O ulu kimseler el ele verip Merve'ye doğru salınarak yürüdüler.
• ṣadr-ı ṣad ML$_2$.

♦ Temiz Sinenin ve Mübarek Göğsün Yarılması Olayı Hakkında
• Başlık: M-, T-.

58 Burada onun kalbi yeniden yarıldı, kadri yüce ayı dolunay oldu.

59 Kevser suyu ile abdest alarak temiz bedenini yıkadı.
§ "Gerçekten biz sana kevseri verdik." *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli,* Kevser, 108: 1.

60 Ululama tacını başına koyup, çok parlak vücuduna hülle giyinerek

61 Kâbe'yi tavaf için yol arkadaşı olarak çıktıkları o an peygamber,
• dergeh: diger ML$_2$.

62 güzelliği gönülde sükûnet bırakmayan kıvrak, güzel bir Burak gördi.
• şūḫ: ḫoş ML$_1$, aṭvār: reftār ML$_2$.

♦ **der-vaṣf-ı burāḳ**

63 ne burāḳ ol semend-i ḥūr-sirişt
ġıbṭa-fermā-yı āhuvān-ı bihişt

ML$_2$ 15^b gāv-süm fīl-gūş ester-düm
vechi mānend-i çihre-yi merdüm

65 bir necīb-i sütūde gevher idi
cismi esterden anuŋ aṣġar idi

vaṣf ėden gerden-i burāḳı eydi
gerden-i nāḳaya müşābih idi

67 arḳası lü'lü'-i muṣaffādan
sīne yāḳūt-ı ṣāf-ḥamrādan

iki yanında var iki şeh-per
ṭutar açsa cihānı ser tā-ser

69 olup ayaḳları zümürrüd-gūn
cünbişi olmış idi berḳ-nümūn

ol ḳadar çāpük ü sebük-rev idi
rākibi ṣanki mihr o pertev idi

♦ Burak Hakkında
• Başlık: ML$_1$-, ML$_3$-.

63 Öyle bir Burak ki cennet ahularını kıskandıran huri yaradılışlı bir kula attır.

64 Öküz toynaklı, fil kulaklı, katır kuyruklu; yüzü insan yüzü gibidir.
• ester: üştür ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$, T.

65 Asil, övülmüş bir cevherdi, bedeni katırdan küçüktü.

66 Burak'ın boynunu vasfeden: Dişi deve boynuna benzerdi, demiştir.
• eydi: dėdi M, ML$_1$, ML$_3$, T.

67 Sırtı saf inciden, sinesi saf kırmızı yakuttan.

68 İki yanında iki büyük kanat var, açsa cihanı baştan başa kaplar.
• M-, M$_1$-. yānında: rānında ML$_2$.

69 Ayakları zümrüd renginde, görüntüsü şimşek gibiydi.
• olup ayaḳları: dest ü pāyı olup ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$, T.

70 O kadar çabuk ve seri giderdi ki binicisi sanki güneşdi, o da ışığı idi.
• rev idi: revāndı ML$_3$.

[71] ḳanda nūr-ı nigāhı dikse ʿalem
ol maḥalle ėderdi vaż'-ı ḳadem

ṭutdı evvel rikābı cebrāīl
ḳıldı der-kef zimāmı mīkāīl

[73] ol şeh oldı o demde kim ṭālib
ʿazm-i rāh eyleye olup rākib

ML$_1$ 36[a] çün murād eyledi saʿādet ile
ki süvār ola aŋa devlet ile

[75] oldı ol bād-pāy-i berḳ-nümūn
tünd ü ser-keş miṣāl-i esb-i ḥurūn

andan ol vaż'ı gördi çün cebreīl
dėdi aŋa bi-ḥaḳḳi rabbi celīl

[77] rākib olmadı hēç peyġam-ber
muṣṭafādan saŋa mükerremter

M 12 rākib olmadı saŋa hēç nebī
bu resūl-i ḫuceste-ẕāt gibi

[79] görmedi çeşm-i ʿālem ü ʿādem
işbu ẕāt-ı sütūdeden ekrem

---

[71] Bakışının nuru nereye sancak dikse o yere ayağını basardı.
[72] Önce Cebrail üzengisini tuttu, Mikail de yularını avucuna aldı.
[73] O an padişah (Hz. Muhammed) ona binerek yola çıkmayı diledi.
[74] Seadetle, mutlulukla ona binmeyi dilediği için
• murād: merām M.
[75] o şimşek gibi çabuk koşan Burak, huysuz at gibi huysuzlandı.
[76] Cebrail ondaki bu durumu görünce yüce Allah'ın emriyle şöyle dedi:
• celīl: cemīl ML$_1$, ML$_3$.
[77] Mustafa'dan daha muhterem hiçbir peygamber sana binmedi.
[78] Bu kutlu resül gibi hiçbir nebi sana binmedi.
• bu: o ML$_3$.
[79] Âlemin ve âdemin gözü işte bu övgüye layık zattan daha cömerdini görmedi.
• sütūdeden: sütūde vü ter ML$_2$.

server-i cümle aṣfiyādur bu
enbiyā ḫatmi muṣṭafádur bu

81 oldı çün ḳıldı gūş o güftārı
her bün-i mūyı çeşme-yi cārī

şerm ėdüp ḳılduġı cesāretden
oldı ḫūy-gerde farṭ-ı ḫacletden

ML$_2$ 16^a 83 dėdi ol şāh-ı merḥamet-kāra
çāre-perdāz-ı her dil-efkāra

ėy şeref-baḫş-ı dūde-yi ādem
bāʿiṯ-i āferīniş-i ʿālem

85 ėy şifā-baḫş-ı derd-i her-bīmār
ḫāk-i pāyuŋda bir murādum var

ol zamān kim olup dem-i maḥşer
geleler cümle nevʾ-i cinn ü beşer

87 sen o mevḳıfda ėy şefīʿ-i ümem
baʿṯ olınduḳda cümleden aḳdem

ola rabb-i mecīd bende-nevāz
nėçe zībā burāḳı tehniye-sāz

ML$_1$ 36^b 89 saŋa ėy ber-güzīde-yi ḫallāḳ
ola ḥāżır çihil hezār burāḳ

---

80 Bu bütün ermişlerin başıdır, bu nebilerin sonuncusu Hz. Mustafa'dır.
• aṣfiyādur: enbiyādur M, M$_1$, M$_2$, ML$_3$, S$_1$, S$_2$.

81 O sözü duyduğu zaman her kılının kökü akan bir çeşme oldu.

82 Cesaretinden utanıp utancının çokluğundan dolayı uysallaştı.

83 Her yaralı gönüle çare bulan merhametli padişaha şöyle dedi:

84 Ey âdemoğluna şeref kazandıran, âlemin yaradılışına sebep olan!
• dūde-yi: devlet-i ML$_2$.

85 Ey her hastanın derdine şifa olan! Ayağının toprağından bir dileğim var.
• murādum: merāmum M.

86 Mahşer günü olup bütün insan ve cinlerin geldiği o zamanda,
• geleler cümle nevʾ-i: ola mebʿūṯ cümle ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$, T.

87 ey ümmetlerin şefaatçisi! O yerde sen herkesten önce gönderildiğinde

88 Ulu Allah kulunu hoş tutsun, birçok güzel Burak'ı tebrik etsin.

89 Ey yaradılmışların en seçkini! Senin için kırk bin Burak hazırlansın.

ṭurup āmāde pīşgāhuŋda
olalar ṣaf-keşīde rāhuŋda

91 bu żaʿīfi olup ferāmuş-kār
olasız anlaruŋ birine süvār

ġayrılar ḫıdmetüŋle şād olalar
neyl-i ḳurbuŋla ber-murād olalar

93 ġayrı luṭfuŋla kām-kār ėdesiz
beni maḥzūn u dil-figār ėdesiz

niʿmet-i ḳurba ġayr olup şāyān
ben ḳalam dil-şikeste vü nālān

90 ML$_3$ 25^b 95 ġayr olup iltifāta şāyeste
bu żaʿīfüŋ ḳala ciger-ḫasta

iltifāt ėtmeyüp bu ben zāra
ḳalam āşüfte-ḥāl ü āvāre

97 ol şerefden beni ḳılup maḥrūm
ḳoyasın ḫasta-ḫāṭır u maġmūm

ḥāṣılı ėy şeh-i sütūde-şiyem
ol firāḳa taḥammül eyleyemem

M 13 99 çün niyāzını gūş ḳıldı resūl
vaʿde ḳıldı recāsın ėtdi ḳabūl

---

90 Önünde hazır durup yolunda saf tutsunlar.
91 Bu hakiri unutup onların birine binersiniz.
92 Başkaları hizmetinizle mutlu olurlar, yakınlığına erme isteğine kavuşurlar.
• M-. ḫıdmetüŋle: ḫıdmetüŋe ML$_2$.
93 Başkasını iyiliğinizle mutlu edersiniz, beni hüzünlü ve gönlü yaralı koyarsınız.
94 Başkası yakınlık nimetine layık olur, ben gönlü kırılmış olarak ağlar kalırım.
95 Başkası iltifata layık olur, bu hakirin ciğeri hasta kalır.
96 Bu ben hakire iltifat etmezseniz düşkün ve sarhoş bir hâlde kalırım.
• ḥāl ü āvāre: ḥālüm vā vāh ML$_2$.
97 O şereften beni mahrum edip beni hasta gönüllü ve üzüntülü koyarsınız.
98 Yani ey övgüye layık huyları olan peygamber! O ayrılığa tahammül edemem.
99 Resül, onun niyazını duyunca ricasını kabul etti ve söz verdi.

anı ışḡā ḳılup o kān-ı ʿaṭā
dėdi luṭf u mülāyemetle aŋa

101 sensin ol ʿarṣagāhda ancaḳ
zīr-rānımda cilve-sāz olacaḳ

ML$_2$ 16^b ʿahdum olsun olınca rūz-ı şumār
olam ol demde daḫı saŋa süvār

103 ḳıldı ol dil-şikesteyi ḫoşnūd
vaʿdi encāzın eyleyüp mevʿūd

ML$_1$ 37^a olup evvel o luṭfa şermende
oldı teslīm olup ser-efkende

91

♦ **ʿazm-i şāh-ı rüsül be-ḳuds-i şerīf**

105 pes rikābın o dem ṭutup cibrīl
ḳıldı der-kef zimāmı mīkāīl

oldılar eyleyüp resūli süvār
sāḥa-peymā miṣāl-i bād-ı bahār

ML$_1$ 37^b 107 oldılar ʿāzim-i reh-i maḳṣūd
yaʿnī cūyā-yı ḳurb-ı rabb-i vedūd

---

100 O cömertlik madeni dinleyip iyilik ve yumuşaklıkla ona şöyle dedi:
• ḳılup: ėdüp ML$_1$.

101 O meydanda binitim olarak cilve edecek olan ancak sensin.

102 Ahdim olsun, hesap günü olunca o zaman da sana bineceğim.

103 Sözünü yerine getirmeye söz vererek o gönlü kırılmışı hoşnut etti.
• vaʿdi: vaʿdin ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$, T; encāzın: incāz ML$_2$, incāza ML$_3$, T.

104 Önce o iyiliğe utanıp boynunu bükerek teslim oldu.
• ML$_2$-, evvel: ol da ML$_1$, ML$_3$, T, olup: ėdüp ML$_3$.

♦ Resüller Padişahı'nın Mübarek Kudüs'e Gidişi
• Başlık: M-, ML$_2$-, ML$_3$-.

105 Sonra o zaman Cebrail üzengisini tuttu, Mikail yularını eline aldı.
• o dem ṭutup: ṭutup o dem ML$_1$, ṭutup ol dem ML$_2$.

106 Resülü bindirip bahar rüzgarı gibi göğü hızlıca geçtiler.

107 Maksat yoluna yani sevilmeye en çok layık olan Allah'ın yakınlığını aramaya çıktılar.

ẕāt-ı pür-feyż-i ẓulmet-i deycūr
taʿbiye-merdümekde hem-çün nūr

109 oldı eṣnā-yı ḳaṭʿ-ı rehde ʿayān
bir feẓā-yı laṭīf-i naḫlistān

dėdi kim dār-ı hicretünḏür bu
ḥaclegāh-ı iḳāmetünḏür bu

111 iki rekʿat namāz ḳıl bunda
daḫı ḥaḳḳa niyāz ḳıl bunda

sevḳ-ı cibrīl ile ḥabīb-i ḫudā
iki rekʿat namāzı ḳıldı edā

92

113 daḫı medyende ṭūr-ı sīnāda
mevlid-i ḥażret-i mesīḥāda

nėçe sūz u güdāzdan ṣoṇra
iki rekʿat namāzdan soṇra

115 rākib olup yine burāḳa o şāh
oldı cūyā-yı bezm-i ḳurb-ı ilāh

hem yemīn-i şeref-medārından
ėrdi hem cānib-i yesārından

M 14 117 bir ṣadā k'eyle bir nefes ārām
ḳılalum ḫāk-i pāya ʿarż-ı merām

108 Zulmet karanlığında onun çok feyizli zatı gözbebeğindeki nur gibidir.
109 Yolda giderken geniş ve güzel bir hurmalık göründü.
• feżā-yı: feżāsı ML_1, T.
110 Cebrail: "Bu hicret yurdundur, ikamet edeceğin odadır." dedi.
111 "Burada iki rekat namaz kıl ve Hakk'a niyaz et."
112 Cebrail'in yönlendirmesi ile Hakk'ın sevgilisi iki rekat namaz eda etti.
• namāzı: namāz T.
113 Ve Medyen'de, Tur-ı Sina'da, Hz. İsa'nın doğduğu yerde
114 birçok yanma yakılmadan ve iki rekat namazdan sonra
115 o padişah yine Burak'a binerek ilahi yakınlık meclisini aramaya koyuldu.
116 Hem şeref noktası olan sağından hem sol/varlık yönünden
117 bir ses geldi: "Bir an dur, ayak toprağına dileğimizi arzedelim." dedi.
• ML_2-.

ḳaṭʿ ėdüp pes nėçe firāz u nişībb
gördi rāh üzre bir zen-i pür-zīb

119 ol da dėdi kim ėy ḫuceste-süvār
pür-şitāb olma bir dem eyle ḳarār

ol ṣaf-ārā-yı naḫnu kerremnā
geçdi ıṣġā buyurmayup ḳaṭʿā

121 dėdi cibrīl kim nidā ėdenüŋ
ol saŋa ʿarż-ı müddeʿā ėdenüŋ

ML$_1$ 38^a birisi dāʿī-yi yehūdādur
kārı dāim firīb ü iġvādur

123 ger cevāb alsa senden ol merdūd
ümmetüŋ ekṣeri olurdı yehūd

biri de dāʿī-yi naṣārādur
kār u girdārı şūr u ġavġādur

ML$_2$ 17^a 125 ger ėdeydüŋ cevāba erzānī
ümmetüŋ olalardı naṣrānī

ol ki zen ṣūretinde peydādur
zen-i merdüm-firīb-i dünyādur

118 Sonra birçok iniş yokuş geçerek yol üstünde çok süslü bir kadın gördü.
• ML$_2$-.

119 Kadın dedi ki: "Ey kutlu süvari, çok acele etme, bir an dur!"
• ML$_2$-, ol da dėdi kim: ol daḫı dėdi ML$_1$, ML$_3$, T.

120 O nahnü kerremnâ/üstün yaratılan Adem oğullarının safını süsleyen peygamber, duyup geçti, asla konuşmadı.
§ nahnu kerremnâ: "Yemin olsun biz Adem oğullarını üstün yarattık." *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli,* İsra, 17: 70.

121 Cebrail şöyle dedi: "Seslenen ve sana görüşünü söyleyenin

122 birisi davetçi Yehuda'dır, işi devamlı hile ve yoldan çıkarmadır.
• dāʿī: daḫı ML$_2$, dāim: dāimā M, ML$_1$, ML$_3$.

123 O merdud eğer senden cevap alsa ümmetinin çoğu Yahudi olurdu.

124 Biri de Hristiyan davetçidir, işi hareketi kavga gürültüdür.

125 Eğer cevap vermeyi uygun görseydin ümmetin Hristiyan olurdu.
• ėdeydüŋ: ḳılayduŋ: M, M$_1$, M$_2$, ML$_3$, S$_3$, olalardı: olaydı ML$_2$.

126 Dünyanın göz bebeği olan insanı aldatan bir kadın suretinde görünen

127 vėrmiş olsaŋ o fitne-cūya cevāb
ümmetüŋ olur idi ḥāli ḫarāb

aŋa ḳılsayduŋ iltifāt bu şeb
ehl-i dünyā olurdı ekṣerī hep

129 oldılar ḳaṭʿ ėdüp nėçe ṣaḥrā
nāzil-i ṣaḥn-ı mescid-i aḳṣā

ṭurfetü ʾl-ʿayn içinde ḳıldı resūl
beyt-i maḳdis ḫaṭīreside nüzūl

131 ḳıldı bī-ḥad melāike der-ḥāl
ol ḥabīb-i güzīni istiḳbāl

eyleyüp o şeh-i kerīmi imām
iḳtidā ėtdi enbiyā-yı ʿiẓām

133 ḳıldı meʾmūm olup cemīʿ-i rüsül
iki rekʿat o reh-nümā-yı sübül

pes o sulṭān-ı taḫt-ı levlāke
ol cenāb-ı sütūde-idrāke

M 15 135 ṣundılar iki kāse-yi rūşen
biri ḫamr idi_anuŋ birisi leben

127 o fitneciye cevap vermiş olsan ümmetinin hali harap olurdu.
128 Bu gece ona başını çevirip baksaydın çoğunluk hep dünya ehli olurdu."
• olurdı ekṣerī: olaydı cümlesi ML_1, ML_3.
129 Nice ovaları geçerek Mescid-i Aksa'nın meydanına indiler.
130 Resül, göz açıp kapayıncaya kadar Beytimukaddes haziresine indi.
• Beyit ML_1 ve T'de 125. beyitten sonra gelmektedir. ḫaṭīresine: ḫaẓīresine T, ḫażīresinde ML_2.
131 O anda sayısız melek o seçkin sevgiliyi karşıladı.
• bī-ḥad: nėçe ML_1.
132 O cömert padişahı imam edip büyük peygamberler ona uydular.
• kerīmi: güzīni ML_1, ML_2, ML_3, T.
133 Yolun rehberi olan bütün peygamberler imama uyup iki rekat namaz kıldılar.
• meʾmūm: meʾmūl ML_3.
134 Sonra o levlâk tahtının sultanına, o idraki övülmüş peygambere
• cenāb-ı: resūl-i M, M_1, ML_3, S_3.
135 İki saf kâse sundular, biri şarap diğeri süttü.
• biri: birisi ML_1, ML_3, T; anuŋ: ML_1-, ML_3-, T-.

kāse-yi şīre eyleyüp iḳbāl
anı nūş ėtdi ol hümāyūn-fāl

ML$_1$ 38^b 137 dėdi cibrīl o demde ol şāha
o ser-efrāz-ı lī-maʿa ʾllāha

ėy şeref-baḫş-ı dūdmān-ı ḫalīl
ḫalefü ʾṣ-ṣıdḳı nesl-i ismāʿīl

139 ėdüp ol iḫtiyārī istiṣvāb
dėdi ėy kār-dān-ı rüşd-i ṣavāb

ėy bihīn-mihr-i maṭlaʿ-ı taḥḳīḳ
seni ḫaḳ ḳıldı maẓhar-ı tevfīḳ

141 ḫaḳ senüŋ ėy resūl bi ʾt-temkīn
ḳıldı her kāruŋı sedāda ḳarīn

sālik-i rāh-ı rāst-kārīsiz
maẓhar-ı feyż-i tām-ı bārīsiz

143 ḫāiz-i luṭf-ı ḫażret-i ḫaḳsız
ḫayra her ḫālde muvaffaḳsız

136 O talihi kutlu olan, süt kâsesine yönelip onu içti.

137 O zaman Cebrail o padişaha, lî-ma'allah'ın seçkinine şöyle dedi:
• M-.
§ lî-maʿallah: "Benim Allah ile öyle anlarım olur ki ne bir mukarreb melek ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir." Yılmaz, *İslamî Kaynaklı Sözler,* 115.

138 Cebrail: "Ey Halil'in ocağına şeref veren, İsmail neslinin sadık halefi!"
• dūdmān-ı: rev zamān-ı ML$_2$.

139 İhtiyarî tasvip ederek şöyle dedi: "Ey doğru yolu seçme işini en iyi bilen,
• M-, M$_1$-, ML$_2$, ML$_3$-, S$_3$-.

140 Ey tahkik doğusunun çok beğenilen güneşi! Allah seni tevfike mazhar kıldı.

141 Ey peygamber, Allah senin her işini temkin ile hakikate yaklaştırdı.
• bi' t-: bā ML$_2$, T.

142 Doğruluk yolunun yolcususunuz, Hakk'ın feyzine tam olarak mazharsınız.

143 Hz. Hakk'ın lütfunu haiz olansınız, her durumda hayrı üstün kılansınız.
• ḫāiz-i: fāiz-i ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$, T.

ėy olan reh-nümā-yı semt-i sedād
sālik-i meslek-i yaḳīn-i cevād

ML$_2$ 17^b [145] bu ṣanīʿuŋ ki maḥż-ı ḥikmetdür
ṣūret-i iḫtiyār-ı fıṭratdur

oldı tevfīḳ-ı ḥaḳ ṭaleb-kāruŋ
ṣūret-i fıṭrat oldı muḫtāruŋ

[147] oldılar ümmetüŋ sedād üzre
emr-i bārīye inḳıyād üzre

ḫamrı ḥaḳ anlara muḥarrem ėde
anları cümleden mükerrem ėde

ML$_1$ 39^a ♦ **ʿurūc-ı ez-beyt-i muḳaddes be-sūy-i eflāk**
ML$_3$ 26^a *hezec-i müseddes-i sālim ü maḥẕūf*
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

M 16 [149] çün andan ṣoŋra cibrīl ile ol şāh
hemān-dem ḳıldı ʿazm-i ṣaḫretu ʾllāh

nümāyān oldı bir miʿrāc-ı vālā
mecerret gibi olmış āsmān-sā

[151] bir aʿlá süllem-i zībende-üslūb
ki olmış ṣaḫretu ʾllāh üzre manṣūb

---

[144] Ey doğruluk semtinin rehberi, iyilik sahibi Hakk'a yakınlık mesleğinin sahibi!
• meslek-i: silk-i ML$_1$, ML$_3$, cevād: reşād ML$_1$, ML$_3$, T.

[145] Bu yaratıcının hikmetinin özüdür, fıtratın kabul ettiği yoldur.

[146] İsteğin Hakk'ın tevfiki oldu, beğenilen özelliğin de fıtratının yolu oldu.

[147] Ümmetin doğruluk üzere, Hakk'ın emrine itaat üzere oldu.
• oldılar: olalar ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$, T.

[148] Hak onlara şarabı yasak etti, böylece onları hepsinden üstün kıldı." dedi.
• ML$_2$-.

♦ Mukaddes Kudüs'ten Feleklere Yükselme
• Başlık: M-.

[149] Ve ondan sonra Cebrail ile o padişah o zaman Allah'ın kayasına yöneldi.
• çün: çoḳ M [M$_1$ ve S$_3$'te çün], pes ML$_1$, T; hemān-dem: çıḳup çün ML$_1$, T.

[150] Yüksek bir merdiven göründü, samanyolu gibi gökyüzüne değmişti.
• Bu beyitten sonra ML$_2$'de şu başlık var: der-vaṣf-ı miʿrāc [=Mirac Vasfında]

[151] Allah'ın kayası üzerine konulmuş süslü, yüksek bir merdivendi.

ne süllem bir sehī serv-i ser-efrāz
serinde nesr-i ṭāir āşiyān-sāz

153 zemīnden saḳf-ı eflāke keşīde
firāzı ḳulle-yi çarḫa resīde

olup pencāh o miʿrācuŋ maḳāmı
sütūn olmış ṭutar bu nüh ḫıyāmı

155 maḳāmuŋ her biri pencāh sāle
ki ṣıġmaz vaṣfı taʿbīr-i maḳāle

anuŋ bir pāyesi sīm ü biri zer
dür ü yāḳūt ile pür-zīb ü zīver

157 o miʿrācı dėdi vaṣf ėdüp ol şāh
o sulṭān-ı serīr-i *lī-maʿa ʾllāh*

ML$_1$ 39^b ḳatı ḫūb idi ol miʿrāc-ı pür-nūr
miṣāl-i naḫl-i ṭūbá behcet-i ṭūr

159 dėdi ol ḫatmi ḫayl-i enbiyānuŋ
ne mümkin vaṣfınuŋ taʿbīri anuŋ

M 17 o miʿrāc ol ḳadar müstaḥsen idi
ki seyri dīdeye nūr-efken idi

152 Ne merdiven! Başı yüksekte, başında kartal kuşu yuva yapmış uzun bir servi gibidir.
• ML$_3$-.

153 Yerden göğün çatısına çekilmiş, yüksekliği çarhın kulesine ulaşmış.
• zemīnden: zemīni ML$_2$.

154 O merdivenin mesnedi elli sütun olmuş, bu dokuz çadırı/kubbeyi tutuyor.

155 Mesnedin her biri elli yıllıktır, vasfı tabire sığmaz.

156 Onun her bir basamağı gümüş, diğeri altın; inci ve yakut ile çok süslüdür.

157 O padişah, o lî-ma'allah tahtının sultanı o miracı vasfederek şöyle dedi:

158 "O çok nurlu mirac çok güzeldi, Tuba ağacı ve Tur sevinci gibiydi."
• ṭūr: nūr ML$_2$.

159 O nebiler topluluğunun sonuncusu şöyle dedi: "Onun vasfının tabiri mümkün değildir.
• ML$_2$-.

160 O mirac/merdiven o kadar güzeldi ki seyri göze nur verirdi.
• ML$_2$-.

161 seri eflāke pāyı ḫāke vāṣıl
melāik andan olur ḫāke nāzil

feżā-yı ḳudsa olduḳca ṣitābān
ėder andan ʿurūc ervāḥ-ı insān

163 dem-i teslīm olur neẓẓāre-perdāz
anuŋ-çün çeşmi mevtānuŋ ḳalur bāz

olur aŋa o demde dil-nihāde
anuŋ-çün dīdesi ḳalur güşāde

ML_2 18[a] 165 olup ʿāric o miʿrāc-ı güzīne
ṣuʿūd ėtdi semāvāt-ı berīne

meger kim ṣāniʿ-i dānā-yı pür-kār
yaratmış ber-hevā bir baḥr-i zeḫḫār

167 nėce baḥr ol yem-i nā-ḳaʿr peydā
ki olmış cevv-i eflāk aŋa meʾvā

aŋa nisbetle baḥr-ı oḳyānūs
bir ednā ḳaṭredür kim ġayr-ı maḥsūs

169 o baḥrı ṣāniʿ-i bī-miṯl ü hem-tā
küfūf ismi ile ḳılmış müsemmā

161 Başı feleklere, ayağı yere ulaşır; melekler ondan yere inerler.
• ḫāke: arża ML_1, ML_2, ML_3, T.
162 İnsan ruhu kutsal göğe hareket ederken ondan yükselir.
• olduḳca: olduḳda ML_2.
163 Bakarak ruhunu teslim eder, mevtanın gözü onun için açık kalır.
164 O anda gönlü onda kaldığı için gözü açık kalır.
• M-.
165 O seçkin miraca/merdivene yükselerek en yüksek semaya çıkar."
166 Her türlü yaratmayı bilen yaratıcı meğer hava üzerinde dalgalı bir deniz yaratmış.
167 Öyle bir deniz ki dibi görünmüyor, felekler onun mekanı olmuş.
168 Ona göre okyanus hissedilmeyecek kadar küçük bir damladır.
• ML_2-.
169 Eşi benzeri olmayan yaratıcı o denize "Küfuf" adını vermiş.
• müsemmā: müheyyā ML_3.

olup şaḳḳ ol yem-i nā-dīde sāḥil
mürūr ėtdi o şāh-ı sidre-menzil

171 kelīm-āsā dü-nīm olup o deryā
güẕer ḳıldı o māh-ı sidre-peymā

miṣāl-i nūr o şāh-ı ʿarş-pāye
yėtişdi ol zamān evvel semāya

ML$_1$ 40^a 173 o dem ḳıldı o māh-ı burc-ı temkīn
ḳamer-veş menzilin çarḫ-ı nuḫustīn

ḳudūmından şeref buldı felekler
feraḥ-yāb oldılar cümle melekler

♦ **şerḥ-i resīden-i be-sipihr-i berīn**
serī-i müseddes-i maṭvī vü maṭvī-yi mekşūf müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün

M 18 175 ėrdi o şeh ʿizzet ü tebcīl ile
çarḫ-ı nuḫustīne çü cibrīl ile

ML$_1$ 40^b levni anuŋ āb gibi ṣāfdur
zürḳatı ʿaks-i cebel-i ḳāfdur

177 gördi o peyġam-ber-i ʿālī-cenāb
bir ḳapu kim mıṣraʿı yāḳūt-ı nāb

---

170 Sahili görünmeyen o deniz yarıldı ve menzili sidre olan o padişah oradan geçti.
171 O deniz Hz. Musa'nın kıssasındaki gibi ikiye bölündü ve Sidre'ye giden o ay oradan geçti.
172 O an nur misali, arş dereceli padişah birinci semaya ulaştı.
• zamān: nefes ML$_2$, T.
173 O an o temkin burcunun ayı ay gibi menzilini birinci felek kıldı.
174 Gelişiyle felekler şeref buldu, bütün melekler sevindi.
• felekler: melekler ML$_2$, oldılar cümle: oldı ser-cümle ML$_1$, ML$_2$, T, melekler: felekler ML$_2$.
♦ Yüksek Feleğe Çıkmanın Açıklanması
• Başlık: M-, der-beyān-ı resīde-yi sipihr ML$_2$, ML$_3$-.
175 O padişah izzet ve ikram ile Cebrail'le beraber birinci göğe gelince;
176 onun rengi su gibi saftır, maviliği Kaf dağının aksi gibidir;
177 O çok saygın peygamber kanadı saf yakuttan bir kapı gördü.
• ʿālī: vālā ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$, T.

ḳuflı var āvīḫte ol bābdan
lü'lü'-i yek-tā-yı cihān-tābdan

179 bir melek-i aʿẓam-ı vālā-maḳām
anda reīs idi simāʿīl-nām

var idi maḥkūm aŋa bī-reyb ü şek
taḥt-ı yedinde on iki biŋ melek

181 daḫı anuŋ her biri kim var idi
tābiʿ u maḥkūmı o miḳdār idi

yaʿnī melāikden olup bīşter
tābiʿ idi her birine ol ḳadar

100

183 baʿżı efāżıl ʿadedinde dėdi
her birisinüŋ yedi yüz biŋ idi

ML_2 18[b] ol dem ėdüp pīşgehinden şitāb
eyledi cibrīl-i emīn ḳarʿ-ı bāb

185 perde-serāy-ı ḥarem-i ġaybdan
yaʿnī pes-i perde-yi lā-raybdan

gūşına kimdür dėyü ėrdi ṣadā
ḥalka-zen-i bārgeh-i kibriyā

178 O kapıda dünyayı aydınlatan iri bir inciden yapılmış asılı bir kilit var.
179 Oranın reisi İsmail adında makamı çok yüksek bir melekti.
• simāīl: ismāīl ML_2.
180 Onun kesin bir şekilde hükmüne boyun eğmiş elinin altında on iki bin melek vardı.
181 O on ikibinin her birinin emrinde de o kadar vardı.
182 Yani meleklerden daha çok vardı ve her birine de o kadarı tabiydi.
183 Bazı fazıllar: Her birinin yedi yüz bin tâbii var, demiştir.
• birisinüŋ: birinüŋ ML_2, idi: dėdi ML_2.
184 Cibril-i Emin o an aceleyle önden giderek kapıyı çaldı.
185 Gayb sarayının harem perdesinden yani lâ-rayb perdesinin arkasından
186 kibriya makamında halka olmuş kulağına "Kimdir?" diye bir ses geldi.
• ṣadā: nidā ML_1, ML_3, T.

187 söyledi cibrīl-i emīn olduġın
ḥāmil-i furḳān-ı mübīn olduġın

M 19 bildüricek gendin o dem cebreīl
dėdiler ėy peyk-i ḫudā-yı cemīl

189 kimdür o yanuŋdaki ʿālī-güher
ol şeh-i ẕī-şān-ı necābet-eṣer

dėdi ki ol aḥmed-i muḫtārdur
cümle rüsül ḫayline sālārdur

ML1 41a 191 şāh-ı rüsül hādī-yi minhācdur
tācver-i kişver-i miʿrācdur

dėdiler ėy ḥāmil-i vaḥy-i mübīn
oldı mı mebʿūṯ o resūl-i güzīn

193 dėdi ḳılup ḥaḳ anı daʿvet bu şeb
ṭoġdı o meh-tāb-ı saʿādet bu şeb

daʿvet olındı o şeh-i pāk-ẕāt
yaʿnī o peyġam-ber-i ḳudsī-simāt

195 eyledi tekrīm anı rabb-i kerīm
tā ola cevlāngehi ʿarş-ı ʿaẓīm

187 Cibril-i Emin olduğunu yani *Kur'an*'ın taşıyıcısı olduğunu söyledi.
• cibrīl-i: cebrāīl-i ML_2, furḳān-ı fermān-ı ML_2.
188 O an Cebrail kendini tanıtınca şöyle dediler: "Ey güzel Rabb'in ulağı!
• cemīl: celīl ML_2, ML_3.
189 Yanındaki o yüce cevher, soylu olduğu anlaşılan o şanlı padişah kimdir?"
190 Dedi ki: "O seçkin Ahmed (Hz. Muhammed)'dir, bütün resüller topluluğunun başıdır.
• cümle rüsül ḫayline sālārdur: M-, sālārdur: serdārdur ML_3.
191 Doğru yolun rehberi, peygamberlerin padişahıdır, mirac ülkesinin sultanıdır."
• şāh-ı rüsül hādī-yi minhācdur: M-, miʿrācdur: miʿrāc-durur ML_2.
192 Dediler: "Ey apaçık vahyin taşıyıcısı! Seçkin elçi gönderildi mi?"
193 "Hak onu bu gece davet etti, böylece bu gece o mutluluk mehtabı doğdu.
194 O özü temiz padişah yani kutsal peygamber davet edildi.
195 Cömert Allah onu şereflendirdi, böylece büyük arş onun gezinti yeri oldu.

nūr-ı cemāliyle felek tāb ola
çarḫ ḳudūmıyla şeref-yāb ola

197 niʿmet-i ḳurbı ḳılup inʿām aŋa
ḳadrini terfīʿ-ile ikrām aŋa

nūr-ı cemāli şeref-i aḫterān
muntaẓır-ı maḳdemi rūḥāniyān

199 maḥrem-i rāz-ı ḥarem-i kibriyā
yaʿnī şefīʿ-i dü-cihān muṣṭafá

gūş ėdicek nām-ı şerīfin sürūş
eylediler şevḳ-ıla cūş u ḫurūş

ML$_3$ 26^b 201 ḳıldılar ol demde temennī-künān
feṯḥ-i der-i feyż-eṣer-i āsmān

pes felek-i evvele ol dem resūl
ḳıldı saʿādetle o derden duḫūl

ML$_1$ 41^b ♦ **ān ki zānū-yı sipihreş rū-numūd**
remel-i müseddes-i sālim ü maḥẕūf
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

ML$_2$ 19^a 203 oldı çün ol mefḫar-ı peyġam-berān
M 20 rūşenāyī-baḫş-ı burc-ı aḫterān

196 Cemalinin nuruyla felek aydınlandı, gelişiyle çarh şereflendi.
• felek tāb ola: felekler ṭola ML$_1$.

197 Hak onu yakınlık nimetiyle nimetlendirdi, kadrini yükselterek ikram etti.

198 Cemalinin nuru yıldızların şerefidir, melekler gelişini beklemektedir.
• ML$_1$ ve T'de mısraların yeri değişmiştir [M$_1$ ve S$_3$'de M'deki gibidir].

199 Hakk'ın hareminin sırlarına mahrem olan yani iki cihanın şefaatçisi Hz. Mustafa'dır."

200 Melekler onun şerefli adını duyunca çok sevinerek coştular.

201 O an göğün feyizli kapısının açılmasını dilediler.
• temennī: taḥiyyet ML$_1$, ML$_3$, T.

202 Sonra o zaman peygamber mutlulukla birinci feleğe o kapıdan girdi.
• M-.

♦ Onun Feleğin Dizinde Yüz Göstermesi
• M-, ML$_2$-, ML$_3$-.

203 Peygamberlerin övüncü olduğu için yıldız burçlarını aydınlattı.

ya‘nī çün ḳıldı o bedr-i ışṭıfā
evvelīn saḳf-ı semāyı pür-żiyā

205 nūr-pāş olup sipihre ser be-ser
mihr-i rūyı vėrdi aŋa tāb u fer

ḳıldı istiḳbāl anı bī-ḥad sürūş
ḫande-rū cümle feraḥnāk ü beşūş

207 bir ‘aẓīmü ’ş-şān melek geldi bile
ḳıldı istiḳbāl o da ta‘ẓīm ile

līk ebrūlar çü zih beste-kemān
yoḳ cemālinde beşāşetden nişān

209 cebreīle ḳıldı çün andan suāl
dėdi ol da eyleyüp şerḥ-i maḳāl

ḫāzin-i nīrān olan mālikdür ol
resm-i üns ü ülfeti tārikdür ol

M 21 211 söyleyüp cibrīle mālikden o şeb
dūzaḫuŋ ḳıldı temāşāsın ṭaleb

ol daḫı ref‘ ėtdi çün ser-pūşını
geldi dehşet seyr ėdince cūşını

204 Yani o seçkin ay göğün birinci kubbesini nurlandırdığı için
• ışṭıfā: aṣfiyā ML_1, ML_2, T.

205 yüzünün güneşi feleğe baştan başa nur saçarak birinci katı ışıttı.
• Bu beyit ML_1 ve T'de şu şekildedir: mihr-i ruḫsārıyla vėrdi tāb ü fer/ māhı ḳıldı ḥalḳa-yı bīrūn-ı der [Beyit M_1, M_2 ve S_3'te M'deki gibidir.]

206 Güler yüzlü, sevinçli ve güleç sayısız melek onu karşıladı.

207 Şanı yüce bir melek geldi ve o da peygamberi saygı ile karşıladı.

208 Ama kaşlar kiriş bağlanmış yay gibi, yüzünde gülümseme eseri yok.
• yoḳ cemālinde: çihresinde yoḳ ML_1.

209 Cebrail'e onu sordu. O da izah ederek şöyle dedi:

210 "O cehennemin muhafızı olan Mâlik'tir, yakınlık ve ülfet yolunu terk etmiştir."

211 O gece Cebrail'e söyleyerek Mâlik'ten cehennemi görmeyi istedi.

212 O da üstündeki örtüyü kaldırdı, cehennemin kaynamasını seyredince dehşete düştü.

ML$_1$ 42^a [213] ḳıldı ricʿatle aŋa çün-kim ḫiṭāb
mevḳıʿına bī-direng ėtdi şitāb

anı da geçdi çün ol faḫr-ı kirām
yaʿnī ol peyġam-ber-i ʿulvī-ḫırām

[215] gördi bir şaḫṣ-ı mükerrem dūrdan
ḥulleler gėymiş serāser nūrdan

olmış ol zībende aṭvār-ı güzīn
incüden bir ḫūb kürsīde mekīn

[217] dėdi bu ne ẕāt-ı ʿālī-cāhdur
dėdi kim ādem ṣafīyu ʾllāhdur

104

aŋa çün nezdīk olup vėrdi selām
böyle ḳıldı ol daḫı sevḳ-ı merām

[219] merḥabā ėy ibn ṣāliḥ merḥabā
ėy ḥabīb-i ḥaḳ resūl-i müctebā

gördi anı ol ḥabīb-i kirdgār
kʾėdüp ol zībende kürsīde ḳarār

[221] olmada maʿrūż her ṣubḥ u mesā
cümle ervāḥ-ı benī-ādem aŋa

M 22 müʾmine ḫandān olup taḥsīn ėder
rūḥ-ı küffārı görüp nefrīn ėder

---

[213] Dönerek ona hitap edince durmaksızın yerine hızlıca gitti.
• kirām: enām ML$_2$, ML$_3$.

[214] O soylu övünç kaynağı olan yani yücelere yürüyen peygamber onu da geçince
• kirām: enām ML$_1$.

[215] uzaktan baştan başa nurdan hulleler giymiş saygın bir kimse gördü.

[216] O seçkin tavırlarla süslü adam inciden güzel bir kürsüye oturmuştu.

[217] "Bu yüksek makamlı zat kimdir?" dedi. Cebrail: "Âdem safîyullah'tır." dedi.

[218] Ona yaklaşarak selam verince o da meramını şöyle dile getirdi:
• olup: ėdüp ML$_2$, merām: ḫırām ML$_2$.

[219] "Merhaba ey salih oğul, merhaba ey Hakk'ın sevgilisi seçkin elçi!"

[220] Hakk'ın sevgilisi onu şöyle gördü: O süslü kürsüde oturmuş,
• M-, M$_1$-, ML$_2$, ML$_3$, S$_3$-.

[221] Ademoğullarının bütün ruhları sabah akşam onun karşısına gelmektedir.

[222] Mümini gülümseyerek takdir etmektedir, kâfir ruhlarını görüp tekdir etmektedir.

ML$_2$ 19^b [223] ol cemīʿ-i enbiyānuŋ efżali
çün güẕār ėtdi semā-yı evveli

püşt-i pā urup bu dār-ı fānīye
ėrdiler ol dem semā-yı ṣānīye

[225] anda ol ser-ḫayl-i cümle-mürselīn
oldı ʿīsá ile yaḥyāya ḳarīn

çün süvüm eflāke rāḳī oldılar
anda yūsuf-la mülāḳī oldılar

[227] oldı ol peyġam-ber-i ʿālī-tebār
menzil-i çārümde idrīse düçār

ML$_1$ 42^b oldı pencüm kāḫ aŋa çün cilvegāh
gördi ol menzilde hārūnı o şāh

[229] sādise ėrdi çü ʿizz ü şān ile
ḳıldı ṣoḥbet mūsá-yı ʿimrān ile

ėrdi andan āsmān-ı heftüme
pertev-endāz oldı ṭāḳ-ı encüme

[231] ḳıldı istiḳbāl ėdüp taʿẓīm aŋa
ibn ṣāliḥ dėyü ibrāhīm aŋa

M 23 ḥāṣılı cümle nebīler dėdi hep
kim mülāḳī oldılar aŋa o şeb

[223] O nebiler topluluğunun en faziletlisi, birinci göğü geçince
[224] bu geçici konağı terk edince ikinci göğe vardılar.
• ol dem: çünki ML$_1$.
[225] Bütün peygamberler topluluğunun başı orada Hz. İsa ile Hz. Yahya'ya yakın geldi.
• ol ser-ḫayl-i: ola ḫayl-i ML$_2$, cümle: cemʿi ML$_3$.
[226] Üçüncü feleğe yükselince orada Hz. Yusuf'la görüştüler.
• süvüm: siyüm ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$, rākī: rāhī ML$_2$.
[227] O soylu peygamber dördüncü konakta Hz. İdris'le karşılaştı.
[228] O padişah beşinci köşke ulaşınca o konakta Hz. Harun'u gördü.
[229] İzzet ve şan ile altıncıya erişince İmran oğlu Musa ile sohbet etti.
[230] Oradan yedinci göğe ulaştı, yıldızlar kubbesine ışık saçtı.
• ėrdi: indi ML$_2$, oldı: ML$_2$-, ṭāḳ-ı: oṭaḳ-ı M.
[231] Hz. İbrahim "Salih oğul!" diyerek onu karşıladı ve ululadı.
[232] Hasılı, o gece onunla görüşen bütün nebiler hep şöyle dediler:

merḥabā ėy muḳtedā-yı enbiyā
ėy aḫ-ı ṣāliḥ resūl-i müctebā

ancaḳ ibrāhīm ile ādem ṣafī
dėdiler aŋa eyā ibn-i vefá

gördi ibrāhīmi kim pīrāmeni
ḥaddi yoḳ bir ḳavmüŋ olmış meskeni

kiminüŋ levni be-ġāyet ṣāf u ḫūb
kiminüŋ nevʿā kedūretle meşūb

līk olur bir nehre olup ġavṭa-zen
rū-sefīd anlar da çün berg-i semen

ümmete hem ẓāhir ėdüp reʾfeti
tavṣiye ḳıldı ġırās-ı cenneti

gördi anda beyt-i maʿmūrı o şeb
ol muʿallā-ḳadr-i pür-nūrı o şeb

gördi kim olmaḳda ṭāif yek be-yek
her şebānrūz anı yetmiş biŋ melek

---

233 "Ey nebilerin önderi, ey salih kardeş, seçkin peygamber, merhaba!"

234 Ancak Hz. İbrahim ile Hz. Adem safiyullah ona "Ey vefalı oğul!" dediler.
• vefá: velī ML_2.

235 Hz. İbrahim'i, çevresi çok kalabalık bir kavmin meskeni olmuş gördü.

236 Kiminin rengi oldukça saf ve güzel, kimi bir çeşit toza bulanmış.

237 Ancak onlar da bir nehre dalıp beyaz gül yaprağı gibi ak yüzlü oluyorlar.
• ML_2-, līk: gāh ML_1, bir: ML_3-, nehre: baḥre ML_1.

238 Ümmete merhamet gösterip cennet için ağaç dikmeyi tavsiye etti.
• M-, tavṣiye: teveccüh ML_2.
§ Hz. Muhammed (ṣm) şöyle buyurmuştur: "Mirac gecesinde Hz. İbrahim (ʿm) ile karşılaştım. Ya Muhammed, ümmetine benden selam söyle ve onlara bildir ki cennette fidan dikmeyi çoğaltsınlar. Çünkü cennetin toprağı güzel, suyu tatlı, arazisi düz, geniş ve verimlidir. Cennete dikilecek fidan *sübhâne'llâhi ve'l-hamdü li'llâhi ve lâ-ilâhe illâ'llâhu ve'llâhu ekber ve lâ-havle ve lâ-kuvvete illâ bi'llâhi'l-ʿaliyyi'l-ʿazîm*'dir." Tirmiẕī, "Dua Bölümleri", 60: 3798. İslam İlimleri, "Sünen-i Tirmizî".

239 O gece beytimamuru; çok nurlu, çok kıymetli evi gördü.
• muʿallā-ḳadr-i: saʿādet-cā-yı ML_1, T. [M_1, M_2 ve S_3'te M'deki gibidir.]

240 Yetmiş bin meleğin onu gece gündüz tek tek tavaf ettiğini gördü.
• yetmiş: ėtmiş ML_3, medḥ ML_2, biŋ: ėder ML_2.

241 el vėrir ol kim bu devlet anlara
gelmeye tā ḥaşr nevbet anlara

sidreye olduḳda seyri müntehī
ḥaḳkuŋ ol maḳbūl-i ḫāṣ-ı dergehi

ML$_1$ 43^a 243 gördi kim taḥtında cārī çār cū
ML$_2$ 20^a bergi gūş-ı fīl ü bārı çün-sebū

M 24 ḳad çeküp aġṣānı olmış bī-ʿadīl
āşyān-sāz olmış anda cebreīl

245 olsa mümkindür o naḫlüŋ muttaṣıl
cümle ʿālem sāyesinde müsteẓıl

dem be-dem envār ile meşḥūn olur
her nefesde levni günāgün olur

247 tā ėrince sidreye oldı delīl
ḳıldı ol yėrde taḫallüf cebreīl

çün o menzilgāhı meʾvā eyledi
gülşen-i ḫuldı temāşā eyledi

249 dār-ı fevz-i behcete ḳıldı vuṣūl
yaʿnī ṣaḥn-ı cennete ḳıldı duḫūl

gördi anda ḥaḳkuŋ īcād ėtdügin
mü'minīne cümle iʿdād ėtdügin

241 Bu devlet onlara yeter, kıyamete kadar nöbet bir daha onlara gelmez.
242 Hakk'ın o özel ve makbul kulu Sidre'nin sınırına ulaşınca
243 altından dört ırmağın aktığını gördü, yaprağı fil kulağı gibi, meyvesi testi gibiydi.
244 Dalları kalkmış, eşsiz olmuş, Cebrail yuvasını orada kurmuş.
245 Bütün âlem o ağacın gölgesinde devamlı gölgelense olur.
246 Her an nurla doludur, rengi her nefeste türlü türlü olur.
247 Cebrail, Sidre'ye varıncaya dek kılavuz oldu, orada geride kaldı.
• yėrde: yėrden ML$_1$, ML$_2$.
248 O yerde konaklayınca cennet bahçesini seyretti.
249 Sevinç ve kurtuluş yurduna ulaştı yani cennet meydanına giriş yaptı.
• vuṣūl: duḫūl M, ML$_2$, ML$_3$, duḫūl: vuṣūl ML$_3$.
250 Orada Hakk'ın yarattıklarını yani müminlere hazırladıklarının tamamını gördü.
• anda ḥaḳkuŋ: ḥaḳkuŋ anda ML$_3$.

251 oldı manẓūrı o şāhuŋ ser be-ser
ol niʿam kim görmemişdür dīdeler

oldı meşhūdı o demde bī-ḳuṣūr
ol ki ḳaṭʿā ḫāṭıra ḳılmaz ḫuṭūr

M 25 253 ḳıldı gül-geşt-i ḫıyābān-ı bihişt
eyledi seyr-i gülistān-ı bihişt

ML_3 27[a] geçdi andan refʿ olup bī-ḥad ḳınāʿ
ḳıldı aḳlāmuŋ ṣarīrin istimāʿ

255 kevşerüŋ zeyn eylemiş hem-çün ḥabāb
çevresin dürr-i mücevvefden ḳıbāb

ḫāki ḫaclet-sāz olup müşk-i tere
rīze sengi ṭaʿne eyler gevhere

257 anı da çün-kim güẓār ėtdi resūl
bezm-i ḳurba oldı reh-yāb-ı vuṣūl

ML_1 43[b] oldı ol maḥbūb-ı ḫāṣ-ı kibriyā
maḥrem-i ḫalvetgeh-i *ṣümme denā*

259 maḥv olup cümle rüsūm-ı mā-sivā
oldı meşhūdı cemāl-i kibriyā

251 O padişah hiçbir gözün görmediği nimetleri baştan başa gördü.
• ser be-ser: ser te-ser ML_3.

252 O an asla hatıra gelmeyecek şeyleri kusursuz şekilde gördü.
• ol ki ḳaṭʿā: ḳılmamışdur ML_1.

253 Cennetin ağaçlıklı yolunda gül seyrine çıktı, orada gül bahçesini seyretti.

254 Oradan yükselip sayısız tabaka geçti, kalemlerin sesini duydu.
• ṣarīrin: ṣarīfin T.

255 Kevserin çevresini su kabarcığı gibi içi oyuk inciden kubbelerle süslemiş.

256 Toprağı taze miski utandırır, en ufak taşı inciyi ayıplar.
• ṭaʿne eyler gevhere: ṭaʿn ėder gevherlere ML_3.

257 Elçi onu da geçince yakınlık meclisine kavuşma yolunu buldu.

258 Yüce Allah'ın o seçkin sevgilisi sümme denâ halvetgahına mahrem oldu.
§ sümme denâ: "Sonra yaklaştı ve sarktı." *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli,* Necm, 53: 8.

259 Masiva resimleri bütünüyle mahvolup Hakk'ın cemaline şahid oldu.
• ML_1 ve T'de bu beyit 245. beyitle yer değiştirmiştir. cemāl-i: cümle M. [Beytin sırası M_1 ve S_3'te M'deki gibidir.]

oldı fāiż lemʿa-yı dīdār aŋa
vaḥy olındı ṣad hezār esrār aŋa

261 maḥrem oldı ol imāmu ʾl-ḳıbleteyn
bī-kem ü keyf ü metá vü vaż‘ u eyn

ML_2 20[b] bir ʿaceb dergāha k’anda ġayrılar
ḳaldı hem-çün ḥalḳa-yı bīrūn-ı der

M 26 263 oldı ẕāt-ı pāk-i hādī-yi ümem
şeb-nem-āsā vāṣıl-ı mihr-i ḳıdem

ber-ṭaraf olup çü andan şeş cihāt
oldı ġarḳ-ı lücce-yi envār-ı ẕāt

265 oldı fāiż aŋa ol feyż-i fütūḥ
k’oldı cism-i tābnāki maḥż-ı rūḥ

tīr-veş maṭvī olup ol rāh aŋa
ḳābe ḳavseyn oldı menzilgāh aŋa

267 ṣaldı pertev aŋa envār-ı ḳıdem
oldı ḳalbi genc-i esrār-ı ḳıdem

ẕāt-ı pāki oldı ġarḳ-ı baḥr-ı nūr
maḥv olup imkān vücūb ėtdi ẓuhūr

260 Hakk’ın didarının parlaklığı arttı, sayısız sırlar ona vahyoldu.

261 O iki kıblenin imamı niceliksiz, niteliksiz, zamansız, belirsiz ve mekansız olarak mahrem oldu.
• imāmü ʾl-: imām-ı ML_1, T, metá: metā‘ ML_3.

262 Yabancıların dış kapının halkası gibi kaldığı sıradışı bir dergâha

263 ümmetlere yol gösteren temiz zatı çiy tanesi gibi kıdem güneşine kavuştu.

264 Altı yön ortadan kalktığı için Hakk’ın nurlar denizine battı.

265 İlahi yardım feyzi arttığı için parlak cismi sırf ruh oldu.

266 O yol ona ok gibi dürülüp kâbe kavseyn onun konağı oldu.
§ kâbe kavseyn: “O derece ki iki yay arası kadar yahut daha az kaldı.” *Kur’ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli,* Necm, 53: 9.

267 Hakk’ın nurları onu aydınlattı, kalbi Hakk’ın sırlarının hazinesi oldu.
• pertev: bir nūr ML_1, pür-nūr T. [M1, M2 ve S3’te M’deki gibidir.]

268 Temiz zatı nur denizine battı, imkân koyboldu, zaruret ortaya çıktı.

269 muṣṭafánuŋ yaʿnī ẕāt-ı ekremi
oldı bir vālā-ḥarīmüŋ maḥremi

kim anuŋ vaṣfında ḳāṣırdur lisān
şerḥ ü taḳrīrinde ʿācizdür beyān

271 lāldür anda zebān-ı nāṭıḳa
ebkem olmışdur lisān-ı nāṭıḳa

olmaz ol esrār mestūr u ḫaṭīr
ḳālıb-ı taʿbīre güncāyiş-peẕīr

ML$_1$ 44^a 273 aldı bir ṣahbā-yı vaṣluŋ leẕẕetin
M 27 kimse derk ėtmiş degül keyfiyyetin

110

ḳıldı bezm-i ḳurba çün vaż'-ı ḳadem
niʿmet-i vuṣlatla oldı muġtenem

275 nėçe menzil ṭayy ėdüp nėçe rübūʿ
ḳıldı çün ʿavdeⁿ ʿalá-bedʾi rücūʿ

vaḳt-i ʿavdetde rücūʿ ėtdi yine
pūr-ı ʿimrānuŋ çü menzilgāhına

277 anı tebrīk ėdüp ol zībā-ḫıṣāl
muṣṭafádan ḳıldı istifsār-ı ḥāl

269 Yani Hz. Muhammed'in çok cömert zatı yüksek bir haremin mahremi oldu.
270 Öyle ki onu anlatmaya lisan kusurludur, ifade onu anlatma ve açıklamada âcizdir.
• lisān: beyān T, beyān: lisān ML$_1$, T. [M1, M2 ve S3'te M'deki gibidir.]
271 Konuşan dil o konuda dilsizdir, konuşan dil susmuştur.
• zebān-ı: lisān-ı ML$_2$.
272 O örtülü ve çok kıymetli sırlar ifade kalıbına sığmaz.
• olmaz ol esrār mestūr u ḫaṭīr: olamaz meṣṭūr esrār-ı ḫaṭīr ML$_3$.
273 Bir vuslat şarabının lezzetini aldı, onun keyfiyetini kimse idrak etmiş değildir.
• ṣahbā-yı: meh pāy-ı ML$_3$.
274 Yakınlık meclisine ayak basınca ganimet olarak vuslat nimetini elde etti.
275 Nice menzilleri ve nice konakları geçerek başladığı yere geri döndü.
• ʿavdeⁿ ʿalá-bedʾi: ʿavd aʿlāya ML$_2$, bedʾi: bedri ML$_3$.
276 Dönüş vaktinde yine İmran oğlu (Hz. Musa)'nın konağına geldi.
277 O güzel huylu onu tebrik ederek durumu sordu.
• ML$_3$-.

ṣordı maẓhar oldıġı esrārdan
ḳıldı istiʿlām ol envārdan

279 çün dėdi ol maşrıḳ-ı envār-ı ẕāt
ümmete farż oldıġın penceh ṣalˇāt

dėdi ḳıldum ben muḳaddem imtiḥān
yoḳdur ümmetde aŋa tāb u tüvān

ML$_2$ 21^a 281 ol ḳadar aʿmāle yoḳ ḳudretleri
ʿuhdesinden gelmege ṭāḳatları

M 28 pes rücūʿ ėdüp cenāb-ı ḥażrete
ḳıldı istidʿā-yı ḫıffet ümmete

283 oldı beş vaḳt olmak üzre ber-ḳarār
eyledi imżā anı perverdigār

aŋa mūsá yine ibrām eyledi
ʿavdete tekrār iḳdām eyledi

285 ḳıldı istiḥyā velī ol ḫoş-simāt
kim ola cüyā-yı taḫfīf-i ṣalˇāt

cebreīl ile olup hem-reh yine
geldi ol şebde o şāhinşeh yine

278 Mazhar olduğu sırları sordu, o nurlardan bilgi istedi.
• esrārdan: envārdan ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$, T, envārdan: esrārdan ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$, T.

279 Hakk'ın nurlarının doğduğu yer olan o peygamber ümmete elli vakit namazın farz kılındığını söyledi.

280 Hz. Musa: "Önce ben denedim, ümmette ona güç yetirecek yoktur." dedi.

281 "O kadar ibadete kudretleri yok, başarmaya güçleri yetmez."

282 Sonra Hakk'ın huzuruna dönüp ümmet için hafiflik talep etti.

283 Beş vakit olması kararlaştırıldı, Cenab-ı Hak onu uygun gördü.

284 Hz. Musa onu yine zorladı, tekrar döndürmeye çalıştı.
• iḳdām: ibrām ML$_2$.

285 Ama o güzel ahlaklı peygamber namazı hafifletmeyi isteyeceği için utandı.
• ḳıldı istiḥyā: istedi yine ML$_3$, cüyā-yı taḫfīf-i: taḫfīf-i cüyā-yı ML$_2$.

286 O gece o padişahlar padişahı, Cebrail ile yoldaş olup yine geldi.

287 ʿavdete meʾẕūn olup çün-kim nebī
nāzil oldı āyet-i raḥmet gibi

ML$_1$ 44^b geçdi şeb çün-kim seḥer ėtdi ẓuhūr
dehre vėrdi şemʿ-i ḫāver feyż-i nūr

289 ėtdi beyt-i ümmü hānīden ḫırām
oldı ol şeh ʿāzim-i beytü ʾl-ḥarām

gördi olmış anda ol sulṭān-ı dīn
cemʿ-i küffār ile bū-cehl-i laʿīn

291 anlara miʿrācı taḳrīr eyledi
lehce-yi dil-keşle taʿbīr eyledi

M 29 söyleyüp nėçe ʿalāmet anlara
ḳıldı ol ḥāli ḥikāyet anlara

293 çün anı gūş eyledi küffār-ı şūm
ḳıldılar cümle kilāb-āsā hücūm

beyt-i maḳdisden ṣorup nėçe nişān
ėtdiler ol yüzden anı imtiḥān

295 ḥaḳ o dem cibrīle fermān eyledi
pīşgāhında nümāyān eyledi

287 Peygamber, dönüşe izin verilince rahmet ayetinin inmesi gibi indi.
• raḥmet: raḥmān ML$_1$.
§ ayet-i rahmet: vemā erselnāke illā raḥmeten li ʾl-ʿālemīn "Ve biz seni ancak cihanlara rahmet olarak göndermişizdir." *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli,* Enbiya, 21: 107.

288 Gece geçip seher vakti olunca doğunun kandili (olan güneş) dünyaya nur saçtı.
• ėtdi: oldı ML$_2$, vėrdi: ḳıldı ML$_1$, ML$_2$, ML$_3$.

289 O padişah, Ümmü Hânî'nin evinden geçerek Kâbe'ye hareket etti.

290 O din sultanı orada kâfirlerle lanetli Ebu Cehil'in toplanmış olduğunu gördü.
• ile: ML$_2$-.

291 Onlara miracı anlattı, gönül çekici bir dille ifade etti.

292 Nice alametleri söylerek o hâli onlara hikaye etti.

293 Uğursuz kâfirler onu işitince hepsi köpekler gibi ona saldırdılar.

294 Mescid-i Aksa'nın birçok belirtisini sorup öylece onu imtihan ettiler.

295 O an Cenab-ı Hak Cebrail'e emretti, peygamberin önünde belirdi.

bī-tevaḳḳuf ol şeh-i feyż-iktisāb
her neden kim ṣordılar vėrdi cevāb

297 gūş ėdüp anuŋ rivāyet ḳıldığın
her cevābında işābet ḳıldığın

bir zamān dem-beste vü lāl oldılar
ebkem ü ser-geşte-aḥvāl oldılar

299 nīş-i ṭaʿnı cümle der-kār ėtdiler
siḥre nisbet ėdüp inkār ėtdiler

ML$_2$ 21^b aŋa kim hādī hidāyet ḳılmaya
ḥażret-i bārī ʿināyet ḳılmaya

301 vādī-yi ḥayretde ser-gerdān ḳalur
güm-reh ü bī-çāre vü ḥayrān ḳalur

M 30 anlara kʾola hidāyet sāz-kār
luṭf-ı mevlādan olurlar ḥiṣṣa-dār

ML$_1$ 45^a 303 feyż-i ḥaḳdan ol kim ola vāye-gīr
eşheb-i ʿazmi olur gerdūn-mesīr

ol ki taṣdīḳ ėtdi ṣıddīḳ oldı ol
ol ki inkār ėtdi zındīḳ oldı ol

296 O feyiz sabihi padişah her ne sordularsa durmaksızın cevap verdi.
• her neden kim ṣordılar: her ne ṣordılarsa ML$_3$.
297 Onun anlattıklarını duyup her cevabında isabet ettiğini görünce
298 bir süre konuşamadan kalıp sustular, dilsiz ve şaşkın kaldılar.
• ebkem ü ser-geşte: her biri bir geşte ML$_3$.
299 Ayıplama zehrini kustular, büyüye bağlayarak inkâr ettiler.
300 Doğru yolu gösterenin yönlendirmediği, Hakk'ın yardım etmediği kimse
301 hayret vadisinde başı döner; yolunu şaşırmış, çaresiz ve hayran kala kalır.
302 Hidayetin uygun olduğu kimseler mevlanın lütfundan nasiplenirler.
• olurlar: olur pes ML$_2$.
303 Hakk'ın feyzinden nasiplenmiş olanın azim atı feleği dolaşır.
304 Tasdik eden sıddık olur, inkâr eden zındık olur.
• T'de şöyledir: anı taṣdīḳ eyleyen ṣıddīḳ olur/ redd ü inkār eyleyen zındīḳ olur [M$_1$, M$_2$, ML$_1$ ve S$_3$'te M'deki gibidir.]

♦ **ḫātime**

remel-i müseddes-i maḫbūn u maḥẕūf
feʿilātün feʿilātün feʿilün

305 yā ilāhī bi-resūli ʾṣ-ṣaḳaleyn
mihr-i tābende-yi burc-ı ḥaremeyn

bi-kerem-kārī-yi şāh-ı isrā
bi-cihān-tābī-yi māh-ı isrā

M 31 307 nūr-ı peyġam-ber-i ẕī-şānuŋ içün
ol resānende-yi fermānuŋ içün

114

ḥurmeti ḥaḳkı cemīʿ-i rüsülüŋ
daḫı ol rāh-nümā-yı sübülüŋ

ML_3 27^b 309 beni ser-mest-i mey-i taḫḳīḳ ėt
sālik-i şāh-reh-i tevfīḳ ėt

ḳıl her işümde refīḳum tevfīḳ
beni ṣıddīḳlara eyle refīḳ

ML_1 45^b 311 ḥurmetine o şeh-i muḫteremüŋ
beni ḳıl lāyıḳ-ı ʿafv ü keremüŋ

♦ Son Söz
• Bu kısım ML_2'de yoktur. ḫātime: münācāt M, münācāt-ı ḳāżīyü ʾl-ḥācāt ML_3, ḫatm-i manẓūme-yi miʿrāc-ı resūl T.

305 Ey Allah'ım! İnsin ve cinnin resülü, haremeyn (Mekke ve Medine) burcunun parlak güneşi ile,
• resūli ʾṣ-: resūl-i ML_1, ML_3, T.
§ *sakaleyn,* şu ayette geçer: "Ey insan ve cin, yakında sizin hesabınıza bakacağız." *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli,* Enbiya, Rahman, 55: 31.

306 İsra padişahının cömertliği ile, İsra ayının dünyayı aydınlatması ile,

307 şanlı peygamberinin nuru için, o fermanını ulaştıran için,

308 bütün peygamberlerin ve o yolların kılavuzunun hürmeti hakkı için

309 beni tahkik şarabının sarhoşu, tevfik yolunun yolcusu et.
• tevfīḳ: ṣıddīḳ ML_1, ML_3, T.

310 Her işte tevfikini yoldaşım edip beni sıddıklara arkadaş et.
• ḳıl her işümde: ḳılup her işde: M, ML_2.

311 O muhterem padişahın hürmetine beni af ve keremine layık kıl.
• ʿafv ü: luṭf-ı ML_3.

ḳıl kerem ėy şeh-i vālā-şānum
ne ḳadar mücrim isem sulṭānum

313 ḫātim-i cemʿ-i rüsül ḥurmetine
bāʿiṯ-i ḫilḳat-i kül ḥurmetine

kerem ėt bendeŋe iḥsān eyle
naẓar-ı cūduŋa şāyān eyle

315 nūrınuŋ ḥurmetine ol şāhuŋ
yüzi ṣuyına o vālā-cāhuŋ

ḳoma maḥzūn u derūn-ḫasta beni
renc-i āṯām ile işkeste beni

M 32 317 maḥfil-i vuṣlata reh-yāb eyle
pey-rev-i meslek-i aṣḥāb eyle

ėy kerem-pīşe cemīl ü settār
ne ḳadar mücrim ise **ʿārif**-i zār

319 ʿafv ėdüp cürmini maġfūr eyle
iki ʿālemde de mesrūr eyle

312 Ey şanı yüce padişah, sultanım! Ne kadar günahkâr isem de iyilik et.
• vālā: ʿālī ML_1, ML_3, T.

313 Resüller topluluğunun sonuncusu, bütün (kainatın) yaratılmasına sebep olanın hürmetine,
• cemʿ-i: ḫayl-i ML_3.

314 kuluna iyilik et, ihsan eyle, cömertlik nazarına layık eyle.

315 O padişahın nurunun hürmetine, o makamı yüksek olanın yüzü suyuna,
• ML_3-.

316 günahların sıkıntısıyla beni hüzünlü, gönlü kırık ve hasta koyma.

317 Vuslat meclisinin yolunu buldur, ashabın yoluna tâbi kıl.
• meslek-i: silk-i ML_1, ML_3.

318 Ey cömertliği huy edinmiş, günahları örtücü güzel zat! Hakir Arif ne kadar günahkâr ise de
• M-. S_3'te yazılmış ancak üzeri çizilmiş.

319 günahını affedip bağışlanmış kıl, iki âlemde sevinçli et.
• cürmini: cürmümi M.

ne ḳadar ġarḳa-yı ʿiṣyān ise de
ne ʿitāb etmege şāyān ise de

321 o dil-āzürdeyi āşüfte ḳoma
naḥl-i āmālini ne-ş'küfte ḳoma

ne ḳadar yoḳsa da istiḥḳāḳı
maẓhar-ı luṭf ola **ʿabdü ʾl-bāḳī**

Sonuç

Çalışmamızın konusu olan miraciyye 17. yüzyıl Osmanlı şair, âlim, hattat ve bestekârlarından Abdülbâkî Ârif Efendi'ye aittir. Eserin adı, metinde geçen ifadeden hareketle *Nazm-ı Miʿrac* olmalıdır. 322 beyitten müteşekkil eserin konusu, *Kur'an-ı Kerim*'de İsra ve Necm surelerinde ifade edildiği üzere Hz. Muhammed'in isra gecesi göğe yükselişi ve yolculuğudur. Mirac kandillerinde okunmak üzere bestelenmiştir. Eser incelendiğinde konuyu ele alış bakımından aynı türde yazılmış miraciyelerle paralellik gösterdiği ancak özgün yorumlamalar da içerdiği anlaşılmaktadır.

Kaynaklar

Akar, Metin. "Türk Edebiyatında Manzum Mi'râcnâmeler". Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, 1980.

Akkuş, Metin. *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası: Edebî Türler ve Tarzlar*. 2. bs. Erzurum: Fenomen Yayınları, 2008.

Aksoyak, İsmail Hakkı. "Ârif, Abdülbâkî Ârif Efendi". *TEİS Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim: 1 Temmuz 2023. https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/arif-abdulbaki-arif-efendi

Bozkurt, Nebi. "Kubbetü's-Sahre". *TDV İslam Ansiklopedisi*, 26: 304-

Canım, Rıdvan. *Divan Edebiyatında Türler*. 3. bs. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâli (Türkçe Anlamı). Ahmed Davudoğlu. İstanbul: Çelik Yayın Dağıtım, 1981.

320 Ne kadar isyana batmış ise de ve ne kadar azarlanmaya layık ise de,
• M-.

321 o gönlü incinmişi düşkün koyma, emeller fidanını açılmamış bırakma.
• o dil-: men-i M, naḥl-i āmālini: gül-i āmālümi M, gül-i āmālini ML_3.

322 Her ne kadar hak etmiyorsa da Abdülbaki iyiliğe nail olsun.
• yoḳsa da: yoġısa ML_1, ML_3.

el-Muʿcemu ʾl-Mufehres li-Elfāẓi ʾl-Ḳurʾāni ʾl-Kerīm bi-Ḥāşiyeti ʾl-Muṣḥafi ʾş-Şerīf. haz. Muḥammed Fuād ʿAbdu ʾl-Bāḳī, 4. bs. [Lübnan]: Dāru ʾl-Fikr, 1414/1994.

Okudan, Esra. "Ârif Mahlaslı Miraciyelerin Şairi Olarak Abdülbâkî Ârif ve Ârif Süleyman". İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Öz, Mustafa. "Burak". *TDV İslam Ansiklopedisi,* 6: 417.

Tirmiẕī, Ebū İsḥāḳ Muḥammed b. ʿĪsá [ö. 892]. *el-Cāmiʿu ʾṣ-Ṣaḥīḥ Sünenü ʾt-Tirmiẕī.* İslam İlimleri, "Sünen-i Tirmizî". Erişim: 2 Temmuz 2023. http://www.islamilimleri.com

Uzun, Mustafa İsmet. "Abdülbâki Ârif Efendi". *TDV İslam Ansiklopedisi,* 1: 195-198.

Uzun, Mustafa İsmet. "Burak: Sanat ve Edebiyat". *TDV İslam Ansiklopedisi,* 6: 417-419.

Uzun, Mustafa İsmet. "Mi'râciyye". *TDV İslam Ansiklopedisi,* 30: 135-140.

Yavuz, Salih Sabri. "Mi'rac". *TDV İslam Ansiklopedisi,* 30: 132-135.

Yılmaz, Mehmet. *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük).* İstanbul: Enderun Kitabevi, 1992.